HÖGSKOLAN
I GÄVLE

AKADEMIN FÖR TEKNIK OCH MILJÖ
Avdelningen för datavetenskap och samhällsbyggnad

Hur ska framtida prioriteringar göras mellan livsmedels- och bostadsförsörjning då efterfrågan på markutnyttjande förväntas öka

Disa Jarl

2023

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Lantmäteriteknik
Lantmätarprogrammet, ekonomisk/juridisk inriktning

Handledare: Fredrik Zetterquist
Examinator: Jesper Paasch

Förord

Jag vill rikta ett tack till alla som tog sig tid att bidra till detta examensarbete. Stort tack till respondenterna på Gävle kommun, Uppsala kommun, Lantmäteriet, Länsstyrelsen Uppsala, Länsstyrelsen Örebro och Jordbruksverket som ställde upp på intervjuer. Stort tack till de kommuner som svarade på enkäten.
Sedan vill jag rikta ett stort tack till min handledare Fredrik Zetterquist som hjälpte och vägledde mig genom detta arbete.

Tack!

Sammanfattning

Både globalt och här i Sverige så sker en befolkningsökning och en urbanisering som resulterar i att städer behöver utvecklas och bli större. För att kunna bygga bostäder och infrastruktur behöver mark tas i anspråk som i dagsläget används för något annat. I dagsläget så är det mycket jordbruksmark som ligger i anslutning till tätorter som blir exploaterad. Men för att klara av den livsmedelsproduktion som krävs så finns det även ett behov av att behålla jordbruksmarker för det ändamålet. Dessa allmänna intressen ställs mot varandra och det är i kommunernas fysiska planering avvägningar ska ske och det är lagstiftningen som ligger till grund för att dessa avvägningar sker på ett hållbart sätt för dagens behov men även för en hållbar framtid.

Syftet med arbetet var att undersöka om det finns en problematik och svårigheter att göra dessa avvägningar för en hållbar framtid samt om rådande lagstiftning är relevant för att säkerställa en ändamålsenlig markanvändning när efterfrågan på mark för såväl bebyggelse som jordbruksmark förväntas öka.

För att besvara studiens frågeställning genomfördes både kvantitativa och kvalitativa metoder i form en enkätstudie och en intervjustudie. Enkätstudien skickades ut till alla kommuner i Sverige för att få svar på om det ser en problematik inom ämnet och hur de ställer sig till den isåfall. I resultatet kan man se att många kommuner ser att det finns en problematik i att göra dessa avvägningar. Semistrukturerade intervjuer genomfördes med sex respondenter från kommun, Länsstyrelse, Lantmäteriet och Jordbruksverket för att få en bredd och olika synvinkel på frågeställningen. I resultatet kan man se att det finns en problematik när det gäller att prioritera mellan att behålla jordbruksmark och att exploatera den och att det skapar intressekonflikter. Det var även tydligt att någon form av ändring i lagstiftningen eller nya riktlinjer behövs för att säkerställa behovet av såväl jordbruksmark som bostadsbebyggelse.

Nyckelord: jordbruksmark, markanvändning, hållbarhet, lagstiftning, livsmedelsförsörjning, bostadsförsörjning

Abstract

Both globally and here in Sweden, there is a population increase and urbanization, resulting in the need for cities to develop and expand. In order to build housing and infrastructure, land needs to be used, which is currently being used for something else. Currently, a lot of agricultural land located near urban areas is being exploited. The need to preserve agricultural land for food production is also important for meeting the demand for food. These public interests are weighed against each other, and it is the responsibility of municipalities to make sustainable decisions in their physical planning, based on legislation, for both present needs and a sustainable future.

The purpose of this study was to examine the difficulties in making these decisions for a sustainable future and whether current legislation is relevant in ensuring appropriate land use when demand for both residential and agricultural land is expected to increase.

Both quantitative and qualitative methods were used, including a survey sent to all municipalities in Sweden to determine if there is a problem and how they approach it. The results show that many municipalities face difficulties in making these decisions. Semi-structured interviews were conducted with six respondents from municipalities, County Administrative Boards, the National Land Survey of Sweden, and the Swedish Board of Agriculture to gain a broader perspective on the issue. The results show that there is a challenge in prioritizing between preserving agricultural land and exploiting it, leading to conflicts of interest. It was also evident that changes to legislation or new guidelines are needed to ensure the preservation of agricultural land and housing supply.

Keywords: agricultural land, land use, sustainability, legislation, food supply, housing supply.

Innehållsförteckning

Förord i
Sammanfattning ii
Abstract iv
Innehållsförteckning vi
1 Introduktion 1
1.1 Bakgrund 1
1.2 Syfte och frågeställning 2
1.3 Avgränsningar 2
1.4 Hållbarhet 2
2 Teoretisk bakgrund 4
2.1 Dagens situation 4
2.2 Plan- och bygglagen 5
2.3 Miljöbalken 5
2.4 Fastighetsbildningslagen 6
2.5 Fysisk planering 6
2.6 Omvärlden 7
3 Metod 8
3.1 Enkätundersökning 8
3.2 Intervjuundersökning 8
4 Resultat 9
4.1 Enkätundersökning 9
4.2 Intervjuundersökning 17
4.2.1 Dagsläget 17
4.2.2 Framtiden 19
4.2.3 Lagstiftningen 21
5 Diskussion 24
6 Slutsats 27
6.1 Framtida studier 28
Referenser 29
Bilaga A – Enkätsvar fråga 1–7 ..... A
Bilaga B – Enkätsvar 8–11 ..... B
Bilaga C – Enkätsvar 12- 14 ..... B

1 Introduktion

1.1 Bakgrund

Behovet av både fler bostäder och ökad livsmedelsförsörjning är en realitet i Sverige då befolkningen ökar. År 2070 beräknas befolkningen i Sverige ha ökat med 22 procent. Trots att landet är väldigt glesbebyggt och endast tre procent av landet är bebyggt så utnyttjas mycket av jordbruksmark för exploatering. Cirka åtta procent av landets yta består av jordbruksmark (SCB, 2019). Mellan 2016 och 2020 exploaterades 3000 hektar av denna jordbruksmark för bebyggelse framför allt bostadsbebyggelse. Exploateringen av jordbruksmark har pågått länge och inga tecken visar på att den kommer att minska i omfattning trots att det finns god medvetenhet om jordbruksmarkens värde som resurs för Sveriges självförsörjning av livsmedel. (SCB, 2019). För att kommunerna i Sverige ska kunna växa och utvecklas så behöver samtidigt mark tas i anspråk för att skapa möjlighet för ny bebyggelse för såväl bostäder som infrastruktur och annan bebyggelse.

Bostadsförsörjning och livsmedelsförsörjning är båda två viktiga faktorer för att samhällen ska fungera och hur de prioriteras i förhållande till varandra är inte bara en fråga som berör Sverige utan det är även en global fråga. Enligt Gomiero (2016) så behöver den globala jordbruksproduktionen öka med 70–110 procent för att möta efterfrågan 2050. Det är redan i dagsläget svårt att möta den förväntade efterfrågan och för att kunna möta kravet så kommer ytterligare 81 till 147 miljoner hektar jordbruksmark behövas. Mao et al (2020) menar att bristen på mark i städer som växer och urbaniseras snabbt skapar utmaningar att anpassa tillväxten utan att anstränga marken. Ett av FN:s utvecklingsmål är hållbara städer och samhällen och belyser just denna utmaning.

I och med den ökande befolkningen och den ökade efterfrågan på mark så ställs dessa två allmänna intressen i ökad utsträckning mot varandra och det är kommunernas ansvar att i översiktsplanering och detaljplanering avgöra vad som resulterar i den mest hållbara markanvändningen. För vägledning så finns bestämmelser i plan- och bygglagen (SFS 2010:900) samt miljöbalken (SFS 1998:808). Men trots att det finns skyddsbestämmelser för jordbruksmark så exploateras varje år ca 600 hektar jordbruksmark och det har gjorts de senaste 20 åren (Jordbruksverket, 2018). Det är väsentligt att rätt prioritera dessa motstående allmänna intressen och ta hänsyn till hållbarhetsperspektiven långsiktigt eftersom en eventuell exploatering av jordbruksmark medför att den oåterkalleligen är obrukbar för generationer framåt i tiden. Därför är det också viktigt att undersöka och resonera kring denna problemställning.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med arbetet är att undersöka hur den ökade efterfrågan på mark för såväl bebyggelse som jordbruksmark förväntas hanteras för att säkerställa en hållbar utveckling där hänsyn tas till båda aspekterna. Syftet är även att undersöka om den rådande lagstiftningen är relevant eller om det behövs ändringar eller nya metoder för tillämpningen för att säkerställa ändamålsenlig markanvändning när efterfrågan på mark ökar och olika allmänna intressen ställs emot varandra.
Den övergripande frågan som arbetet avser att besvara är:

”Hur ska framtida prioriteringar göras mellan livsmedels- och bostadsförsörjning då efterfrågan på markutnyttjande förväntas öka?”

Frågeställningen kommer att studeras utifrån ett juridiskt perspektiv för att undersöka om rådande lagstiftning är framtidssäkrad för att på bästa sätt hantera dessa prioriteringar eller om det finns behov av ändringar i lagstiftningen. Frågeställningen kommer även att studeras utifrån hur utmaningarna ser ut i dagsläget och hur dessa påverkar samhällets utveckling.

1.3 Avgränsningar

Avgränsningar som gjorts i detta arbete är bland annat relaterat till den begränsade tiden, motsvarande 10 veckor som studien omfattar. Arbetet är även avgränsat genom att enbart beröra jordbruksmark och inte andra intressen som till exempel skogsmark. Arbetet Šr avgrŠnsat till att studera frŒgestŠllningen ur ett juridiskt perspektiv.

1.4 Hållbarhet

I artikeln *The need of an ethics of planetary sustainability* skiver Andreas Losch (2019, s. 261) att hållbarhet är ett välkänt begrepp med en politisk riktlinje där ekonomiska, ekologiska, sociala och kulturella aspekter inkluderas. Ofta används termen hållbarhet för att beskriva ett samband mellan den ekonomiska och ekologiska utvecklingen. Detta innebär att de resurser som vi har att tillhandahålla med ska användas med eftertanke så att de över sikt kan återhämta sig och förblir tillgängliga att nyttja för flera generationer framöver.
Fokuset i detta arbete ligger på hur de motstående intressena för jordbruksmark och exploaterad mark tillgodoses för en hållbar utveckling av samhällen. Även hur prioriteringar görs för *att* behovet av såväl bostäder och livsmedelsförsörjning ska säkerställas för både oss som lever i dagens

samhälle och för kommande generationer. Arbetet relaterar till FN:s elfte hållbarhetsmål ”Hållbara städer och samhällen”. Detta mål beskrivs enligt UNDP (2022) som:

“Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och hållbar planering av bostäder, infrastruktur, offentliga platser, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Inkluderande och innovativ stadsplanering behövs för att göra städerna säkra och hållbara för framtiden.”

Arbetet berörs även av FN:s andra hållbarhetsmål ”Ingen hunger”. UNDP (2022) beskriver i detta mål som

”Tillgång till tillräcklig och näringsriktig mat är en mänsklig rättighet som varje stat har en skyldighet att tillförsäkra sina medborgare. Genom att främja ett hållbart jordbruk med modern teknik och rättvisa distributionssystem kan vi säkerställa tillgång till tillräcklig och näringsriktig mat för alla.”

Eftersom dessa två mål till viss del kan hamna i målkonflikt med varandra är det väsentligt att de hanteras i ett och samma sammanhang.

2 Teoretisk bakgrund

2.1 Dagens situation

Sveriges landyta har en areal på ca 41 miljoner hektar varav åtta procent av markytan består av jordbruksmark vilket motsvarar ungefär 3 miljoner hektar. Den bebyggda markytan uppgår till tre procent, motsvarande 1,2 miljoner hektar (SCB, 2019). Exploateringen av jordbruksmark har pågått länge och under de senaste 20 åren har varje år ca 600 hektar åkermark exploaterats (Jordbruksverket, 2018) för bebyggelse. Mellan 2016 och 2020 så exploaterades totalt 3045 hektar mark varav nästan all mark var jordbruksmark (SCB, 2019). Exploatering av jordbruksmark betyder att man ändrar markanvändningen för att bygga bostäder, vägar, järnvägar, annan bebyggelse etc. Detta är en irreversibel åtgärd och när väl jordbruksmarken har hårdgjorts så går det inte att använda den för livsmedelsproduktion i framtiden. Urbaniseringen av städer medför att det blir en förändrad efterfrågan på jordbruksprodukter vilket i sin tur förändrar hur kraven kan mötas av bönder och företag. Den ökade efterfrågan i städerna kan skapa stora utmaningar för livsmedelsförsörjningen (Satterthwaite et al., 2010).

Vad som är den mest lämpade markanvändningen regleras främst av kommunerna i den fysiska planeringen. Det är lagstiftning som ligger till grund för beslut om ett långsiktigt hållbart samhälle från allmän synpunkt. Både behovet av bostäder, infrastruktur och annan bebyggelse samt behovet av ett fungerande jordbruk och en bra livsmedelsproduktion finns och detta är två allmänna intressen som ställs mot varandra. Jordbruksmarken kan på lång sikt, så länge den inte exploateras, användas för livsmedelsproduktion och det långa tidsperspektivet gör det till en utmaning i planeringen då andra intressen som bostäder och vägar är mer omedelbara behov (SCB, 2019). Städer och kommuner i Sverige växer och utvecklas i och med urbanisering och en ökad befolkning. I dagsläget är det ca 85 procent av befolkningen som bor i tätorter jämfört med för 200 år sedan då ca 90 procent bodde på landsbygden (SCB, 2013). Mellan år 2010 och 2015 ökade markanvändningen för bostäder med omkring 12 000 hektar (SCB, 2019). 35 procent av den exploaterade jordbruksmarken låg i anslutning till eller inom en tätort. Stockholms kranskommuner och Uppsala kommun är orter där stor exploatering av jordbruksmark sker i anslutning till tätorter (SCB, 2019).

Sverige har som riktmärke för miljöarbetet tagit fram miljömål. Dessa mål är ett nationellt genomförande av de miljömässiga globala hållbarhetsmålen (Naturvårdsverket, 2020). ”Ett rikt odlingslandskap” och ”God bebyggd miljö” är de två av Sveriges miljömål som har fokus på jordbruksmark. Det är Jordbruksverket som har ansvar för miljömålet ”Ett rikt odlingslandskap” medan Boverket ansvarar för miljömålet ”God bebyggd miljö” (prop 2000/01:130). I propositionen 2000/01:130 definieras miljömålen av riksdagen.

Ett rikt odlingslandskap:

"Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks. Inriktningen är att miljökvalitetsmålet skall nås inom en generation."

God bebyggd miljö:

"*Städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas. Inriktningen är att miljökvalitetsmålet skall nås inom en generation*"

2.2 Plan- och bygglagen

I Plan- och bygglagen (SFS 2010:900), PBL, finns bestämmelser kring markanvändning och planläggning av mark, vatten och bebyggelse. I PBL:s inledande paragraf framgår det att syftet med lagen bland annat är att främja en långsiktig hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Lagen reglerar om lokalisering är lämplig och vilken markanvändning som är lämpligast för ett område. För bebyggelse så reglerar även lagen vilka förutsättningar som finns samt att den ställer krav på bebyggelsen (prop. 2009/10:170 s.363–364). Vid planläggning av mark behöver prövningar göras och dessa ska enligt 1 kap 5§ PBL göras med hänsyn till både enskilda och allmänna intressen. För att marken ska få bebyggas måste den vara från allmän synpunkt lämpad för sitt ändamål, 1 kap 6§ PBL. I PBL:s andra kapitel finns bestämmelser där prövning om hushållning med mark- och vattenområden ska ta hänsyn till bestämmelser i Miljöbalkens 3 kap och 4 kap 1–8§§, PBL 2 kap 2§.

Plan- och bygglagen reglerar bestämmelserna om kommunernas översiktsplaner och detaljplaner (se vidare Fysisk planering)

2.3 Miljöbalken

Även Miljöbalken (SFS 1998:808), MB, hanterar markanvändningsfrågor men den har i första hand fokus på en god miljö, naturens skyddsvärde och människors hälsa (prop. 2009/10:170, s. 364–365). Det är främst i MB där regleringar kring jordbruksmark återfinns. Definitionen om vad jordbruksmark är återfinns i 12 kap 7§ MB, där jordbruksmark definieras som ett samlingsnamn för åkermark och betesmark. Till skillnad från övriga intressen som benämns i 3 och 4 kap MB som riksintressen så anges jordbruksmark som nationell betydelse, 3 kap 4§ MB. Detta innebär att jordbruksmark inte har samma skydd som övriga intressen då riksintressen har ett högre skydd än intressen av nationell betydelse. Enligt 3 kap 4§

MB får jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse endast om den behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

2.4 Fastighetsbildningslagen

I fastighetsbildningslagen (SFS 1970:988), FBL, finns bestämmelser som bland annat reglerar fastigheters indelning och hur de får förändras och under vilka omständigheter. Enligt 3 kap 6 § FBL får inte fastighetsbildning äga rum om åtgärden är ägnad att medföra någon olägenhet av betydelse för jordbruksnäringen. I 3 kap 10§ FBL anges undantag från skyddsreglerna i 3 kap 6§ och säger att om fastighetsbildning är till övervägande nytta från allmän synpunkt får åtgärden äga rum även om den strider mot 3 kap 6§.

2.5 Fysisk planering

I Sverige har kommunerna planmonopol vilket betyder att de i princip har ensamrätt att anta planer. Kommunernas fysiska planering består huvudsakligen av översiktsplanering och detaljplanering och det är bestämmelserna i PBL som styr planeringen och användning av mark- och vattenområden, var bebyggelse ska finnas och dess utformning. Översiktsplanen används för att arbeta fram en strategi för kommunens långsiktigt hållbara utveckling. Alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan som täcker hela kommunens yta och som visar på hur mark- och vattenområden är planerade att användas (Boverket 2022c). I översiktsplanen ska det redovisas hur de olika allmänna intressena vägs mot varandra. Detta belyser både 2 kap PBL och 3 kap MB vikten av. Vid ett upprättande av en översiktsplan ska samråd med berörda myndigheter genomföras, 3 kap 7§ PBL. Det ska även framgå i planen hur kommunen tar hänsyn till relevanta nationella och regionala mål av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen, 3 kap 3§ PBL. Den kommunala översiktsplanen är inte juridiskt bindande, 3 kap 3§ PBL, men den ligger till grund för kommande detaljplanering.
När en översiktsplan tas fram ska länsstyrelsen skriva ett granskningsutlåtande som berör bland annat riksintressen (Boverket, 2022 b). Men eftersom jordbruksmark inte är ett riksintresse så regleras det inte i utlåtandet.
Utöver översiktsplanen så tar kommunerna fram detaljplaner som reglerar mindre områden och visar mer i detalj vad som ska exploateras och vilka restriktioner det finns för bebyggelsen. Syftet med detaljplanerna är att pröva lämpligheten av föreslagen användning av mark- och vattenområden. Bedömningen görs med hänsyn till markens läge och beskaffenhet samt samhällets behov (Boverket 2022a). Detaljplanerna är till skillnad från översiktsplanerna juridiskt bindande. Vid antagande av detaljplan så ska Länsstyrelsen besluta om de ska överpröva

kommunens beslut. För att de ska kunna överpröva detaljplanen så ska det antas innebära att bestämmelserna i 11 kap 10§ PBL inte uppfylls.
Länsstyrelsen har enligt lagstiftning ingen möjlighet att påverka hur kommuner hushåller med jordbruksmark då intressen av nationell betydelse inte ingår i Länsstyrelsens tillsynsplikt. Enligt en rapport från Jordbruksverket så tycker både kommuner och Länsstyrelse att det saknas kunskap och vägledning om jordbruksmark i planprocessen och de la fram förslag om att bland annat ändra plan- och bygglagen så att Länsstyrelsen kan ingripa om en plan bryter mot bestämmelserna i miljöbalken om jordbruksmark (Jordbruksverket 2018).

2.6 Omvärlden

En drivkraft i förändringen av markanvändningen globalt sett är den stora befolkningsökningen i världen och omflyttning av människor från landsbygd till städer. När allt fler personer flyttar till städerna så behöver de expandera och mark måste tas i anspråk för bebyggelse. Precis som i Sverige så är det den jordbruksmark som ligger i anslutning till städer som ofta tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur (SCB 2019). USA är ett av alla länder där stora städer utvecklas och jordbruksmarken kompromissas med. Enligt Plantinga et al (2001) så har delstaterna historiskt sett använt sig av markanvändningskontroller som till exempel zonindelning för att behålla mark på landsbygden. Under det senaste decenniet har däremot servitut börjat användas mer för att bevara jordbruksmarken. Med servituten menas att staten eller privata naturvårdsgrupper förvärvar nyttjanderätter i marken. Markägaren fortsätter bruka marken men har ingen rätt att utveckla användningsområdet i framtiden. Egypten är också ett land där bördig jordbruksmark tas i anspråk för urbanisering. Landet har väldigt begränsad yta jordbruksmark och jordbruket är en stor faktor för landets ekonomi. För att förhindra att mer av jordbruksmarken tas i anspråk för urbanisering så införde den Egyptiska regeringen flera lagar och förordningar under det senaste århundradet. Men under den civila revolutionen 2011 så drogs polisstyrkan tillbaka från landsbygden och ca 13 500 hektar av jordbruksmarken urbaniserades mellan 2011 och 2013 (EL-kawy et al 2019).
År 2015 var den urbana befolkningen i världen ca 3,9 miljarder människor. Befolkningen ökar snabbt, år 2030 förväntas den ligga på 5,2 miljarder och år 2050 uppgå till 6,7 miljarder. Den ökade befolkningen skapar ett behov av en större matproduktion och för att klara livsmedelsförsörjningen behöver det finnas mer jordbruksmark i framtiden (SCB 2019).

3 Metod

För att besvara frågeställningen och uppnå syftet med denna uppsats utfördes både kvalitativ och kvantitativ undersökning som föregicks av en litteraturstudie. Vetenskapliga artiklar studerades för att reda ut hur jordbruksmark används i dagsläget och i vilken utsträckning jordbruksmark tas i anspråk för bostadsbebyggelse. Materialinsamlingen för studien skedde via intervjuundersökning och enkätundersökning.

3.1 Enkätundersökning

Enkäten gjordes för att få ett bredare perspektiv på hur lagstiftningen påverkar kommunerna i deras planering av prioriteringen mellan livsmedelsförsörjning och bostadsbebyggelse och i vilken utsträckning den befintliga lagstiftningen behöver utvecklas för att underlätta deras arbete. Enkäten bestod av tretton frågor där nio av dem var frågor där kommunerna fick svara på en skala 1–5 hur de ställde sig till frågan. I enkäten fanns det även möjlighet för kommunerna att skriva sina egna åsikter om hur de ser på problematiken. Enkäten skickades ut till alla kommuner i Sverige i ett informationsmejl som beskrev frågeställningen och vad arbetet omfattar.

3.2 Intervjuundersökning

För att få en mer djupgående respons på frågeställningen så genomfördes semistrukturerade intervjuer med Uppsala kommun, Gävle kommun, Länsstyrelsen Uppsala, Länsstyrelsen Örebro, Lantmäteriet och Jordbruksverket. Valet av respondenter gjordes utifrån ambitionen att få frågorna besvarade utifrån verksamheter med olika perspektiv på studiens frågeställningar och med förutsättningen att de förhöll sig till samma lagstiftning. Frågorna som ställdes under intervjuerna hade samma öppna ingång men var ställda utifrån vilken myndighet som intervjuades. De inledande frågorna ställdes utifrån hur de ser på utmaningen med att prioritera mellan jordbruksmark för bebyggelse eller för livsmedelsproduktion i dagsläget och i framtiden då ökat tryck på markutnyttjande förväntas. En tredje huvudfråga var hur lagstiftningen påverkar deras arbete och om den är av behov av att ändras eller uppdateras för att säkerställa en hållbar markanvändning i framtiden. Under intervjuerna fanns det utrymme för följdfrågor och om respondenterna hade något de ville lägga till utöver frågeställningarna. Kontakt gjordes genom e-post, där frågeställningen beskrevs, till de olika myndigheternas info-adresser för att sedan vidarebefordras till sakkunniga som var intresserade av att medverka. Intervjuerna genomfördes digitalt via Zoom, Teams och telefon. En av respondenterna skickade även in sina svar via e-post.

4 Resultat

4.1 Enkätundersökning

Av de 290 kommuner som enkäten skickades till så kom det in svar från 60 stycken kommuner. För att få en bild av vad för kommuner som svarade så fick de svara på tre inledande frågor; vilken kommun, hur många invånare det är i kommunen och hur stor andel av kommunen som är jordbruksmark. Detta även för att se om det finns någon koppling mellan storleken på kommunen samt dess markförutsättningar och hur det påverkar hur det ser på frågeställningen. Svaren kom från kommuner av varierande storlek med en spridning på ett invånarantal från 3000 till 350 000 invånare. Kommunernas andel jordbruksmark varierade mellan knappt 1 procent och 80 procent, 18 kommuner svarade här att de inte visste hur stor areal jordbruksmark de har.

På fråga 4 *"Hur stort behov har kommunen av att kunna utnyttja jordbruksmark för att tillfredsställa bostadsförsörjningen?",* där 1 motsvarar "litet behov" och 5 "stort behov", Det visade det sig att många kommuner inte har så stort behov av att utnyttja jordbruksmarken för att tillfredsställa bostadsförsörjningen (figur 1).

Det var sexton kommuner som svarade 1. Fjorton kommuner som svarade 2. Tjugoen kommuner svarade 3. Sju kommuner svarade 4. Två kommuner svarade 5.

Här konstaterade författaren att det inte finns någon koppling mellan storleken på kommunen och andel jordbruksmark för att tillfredsställa bostadsbehovet. Utifrån svaren kunde det snarare konstateras att det är kommunens geografiska läge som påverkade i frågan.

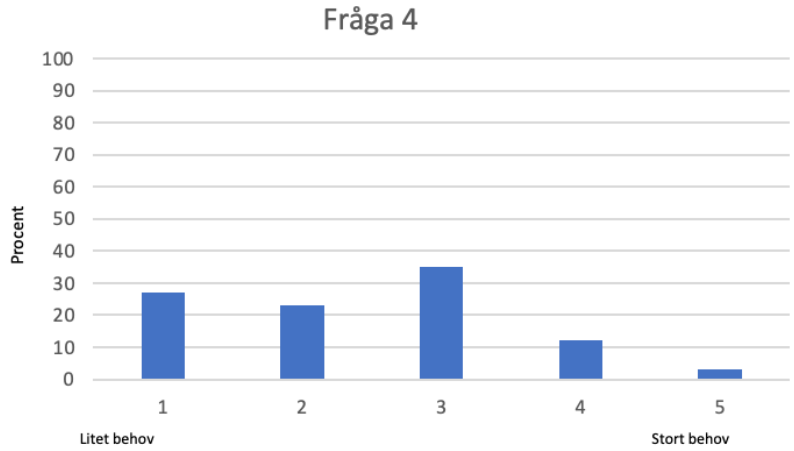

FIGUR 1 - SVAR PÅ FRÅGA 4 - HUR STORT BEHOV HAR KOMMUNEN AV ATT KUNNA UTNYTTJA JORDBRUKSMARK FÖR ATT TILLFREDSSTÄLLA BOSTADSFÖRSÖRJNINGEN?

För att få ett svar på om kommunerna har utmaningar avseende att prioritera mellan jordbruksmark för livsmedelsförsörjning eller att ta den i anspråk för bostadsbebyggelse i deras planarbete ställdes fråga 5: *"I vilken utsträckning har kommunen utmaningar avseende prioritering mellan att å ena sidan bevara jordbruksmark för livsmedelsproduktion och att å andra sidan ta den i anspråk för bostadsbebyggelse?"* där 1 motsvarande ingen utmaning" och 5 "stor utmaning" (figur 2).

Nio kommuner svarade 1. Arton kommuner svarade 2. Elva kommuner svarade 3. Nio kommuner svarade 4. Tolv kommuner svarade 5.

Av svaren kan det utläsas att många kommuner anses ha utmaningar med att göra dessa prioriteringar då mer än 50 procent av de som deltog i enkäten svarade 3 eller högre. I denna fråga gick det inte att hitta en tydlig koppling mellan frågan och vare sig storleken på kommunen eller andel jordbruksmark. Här kunde det heller inte konstateras någon tydlig geografisk faktor som påverkade svaren.

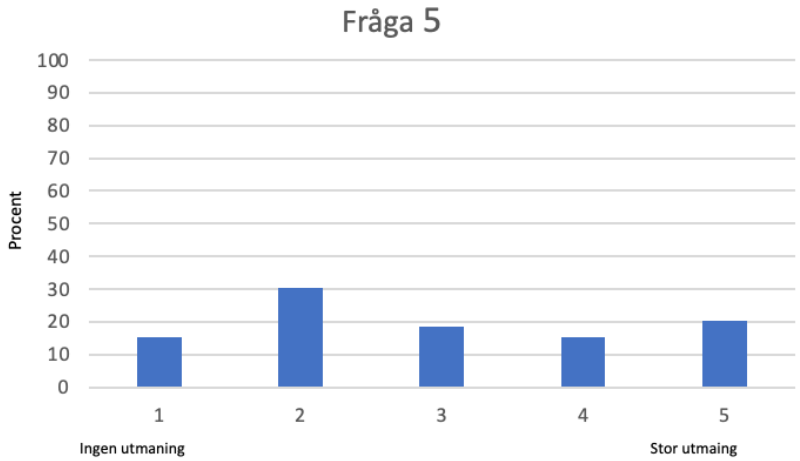

FIGUR 2 - SVAR PÅ FRÅGA 5- I VILKEN UTSTRÄCKNING HAR KOMMUNEN UTMANINGAR AVSEENDE PRIORITERING MELLAN ATT Å ENA SIDAN BEVARA JORDBRUKSMARK FÖR LIVSMEDELSPRODUKTION OCH ATT Å ANDRA SIDAN TA DEN I ANSPRÅK FÖR BOSTADSBEBYGGELSE?

På fråga 6 fick kommunerna svara på om de skulle vilja se en förändring av lagstiftningen för att antingen underlätta skydd av jordbruksmark eller underlätta bostadsbebyggelse. *"Vill kommunen se en förskjutning av lagstiftningen för att antingen underlätta skydd av jordbruksmark eller underlätta bostadsbebyggelse på jordbruksmark?"* I denna fråga motsvarade 1 "skydd av jordbruksmark", 5 "underlätta bostadsbebyggelse" och 3 "neutral" (figur 3).

Det var fem kommuner som svarade 1, nio kommuner svarade 2, trettiotvå kommuner svarade 3, sju kommuner svarade 4 och fyra kommuner svarade 5. Tre kommuner hoppade över frågan.

Det konstateras att över 50 procent av kommunerna var neutrala och de därav inte tyckte att lagstiftningen behövde förskjutas åt något specifikt håll. Av de resterande svaren så var det något flera som lutade mot skydd av jordbruk snarare än underlätta bostadsbebyggelse.

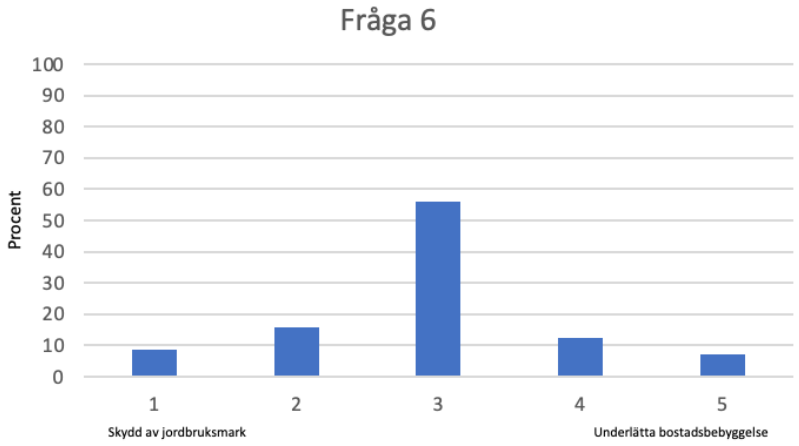

FIGUR 3- SVAR PÅ FRÅGA 6- VILL KOMMUNEN SE EN FÖRSKJUTNING AV LAGSTIFTNINGEN FÖR ATT ANTINGEN UNDERLÄTTA SKYDD AV JORDBRUKSMARK ELLER UNDERLÄTTA BOSTADSBEBYGGELSE PÅ JORDBRUKSMARK?

För att få en överblick över om kommunerna tror att lagstiftningen är tillräcklig för att säkerställa både bostadsförsörjning och livsmedelsförsörjning i framtiden så ställdes fråga 7: *"Hur stor är sannolikheten att lagstiftningen behöver justeras för att tillgodose hållbarhetsperspektiven vad gäller bostadsbebyggelse och livsmedelsförsörjning då trycket på markfrågor förväntas öka i framtiden?"* där 1 motsvarade "liten sannolikhet" och 5 "stor sannolikhet" (figur 4).

I denna fråga svarade tre kommuner 1. två kommuner svarade 2. Elva kommuner svarade 3. Tjugotre kommuner svarade 4. Nitton kommuner svarade 5. Två kommuner hoppade över frågan.

Här kan man tydligt se att majoriteten av kommunerna svarade 4 eller 5 och att de således med stor majoritet anser att det behövs en revidering av lagstiftningen för att säkerställa att både livsmedelsproduktion och bostadsförsörjning kan tillgodoses på ett hållbart sätt även framåt i tiden.

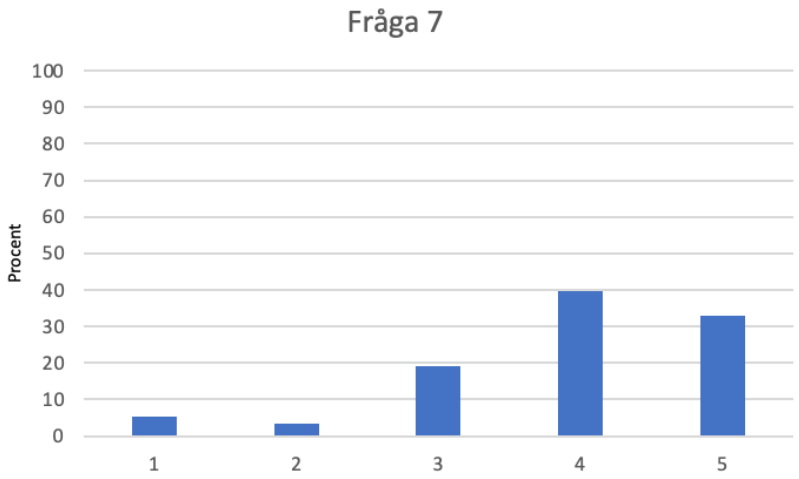

FIGUR 4- SVAR PÅ FRÅGA 7- HUR STOR ÄR SANNOLIKHETEN ATT LAGSTIFTNINGEN BEHÖVER JUSTERAS FÖR ATT TILLGODOSE HÅLLBARHETSPERSPEKTIVEN VAD GÄLLER BOSTADSBEBYGGELSE OCH LIVSMEDELSFÖRSÖRJNING DÅ TRYCKET PÅ MARKFRÅGOR FÖRVÄNTAS ÖKA I FRAMTIDEN?

Utöver att se om kommunerna tror att lagstiftningen kommer behöva revideras så ställdes fråga 8: "*Anses Plan- och bygglagen och Miljöbalken tillräckligt samspelta för att kommunens planarbete på ett adekvat sätt kan skapa förutsättningar för hållbar planering av jordbruksmarken långsiktigt?"* där 1 motsvarade "tillräckligt samspelt" och 5 "ej tillräckligt samspelt" (figur 5).

Det var fem kommuner som svarade 1. Tretton kommuner svarade 2. Tjugofyra kommuner svarade 3. Elva kommuner svarade 4. Sju kommuner svarade 5.

Trots att det bara var tolv procent deltagare som svarade "5", att de ej tycker de är tillräckligt samspelt, så ser man ändå att de flesta kommunerna anser att Plan- och bygglagen och Miljöbalken ej är tillräckligt samspelta för att säkerställa ett planarbete som är hållbart på lång sikt då majoriteten av svaren blev "3" eller högre.

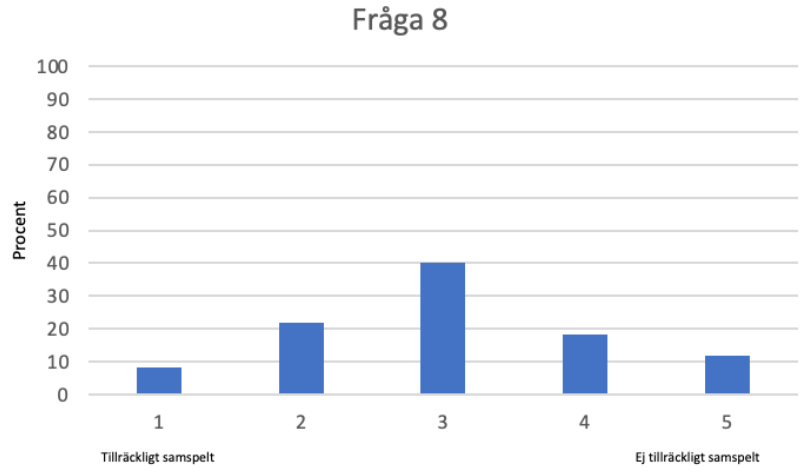

FIGUR 5- SVAR PÅ FRÅGA 8- ANSES PLAN- OCH BYGGLAGEN OCH MILJÖBALKEN TILLRÄCKLIGT SAMSPELTA FÖR ATT KOMMUNENS PLANARBETE PÅ ETT ADEKVAT SÄTT KAN SKAPA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR HÅLLBAR PLANERING AV JORDBRUKSMARKEN LÅNGSIKTIGT?

Vidare så fick kommunerna svara på fråga 9, om de tycker att lagarna är tillräckligt avvägda för att säkerställa de allmänna intressena för bostadsförsörjning och livsmedelsproduktion. *"Är lagstiftningen i Plan- och bygglagen och Miljöbalken väl avväga för att säkerställa allmänna intressen för bostadsförsörjning och livsmedelsproduktion?"* där 1 motsvarade "ja" och 5 var "nej" (figur 6).

Det var en kommun som svarade 1. Tio kommuner svarade 2. Tjugoen kommuner svarade 3. Tjugotvå kommuner svarade 4. Sex kommuner svarade 5.

Det kan konstateras att de flesta av kommunerna inte tycker lagstiftningarna är tillräckligt avvägda för att säkerställa dessa allmänna intressen då majoriteten av svaren var 3 eller högre.

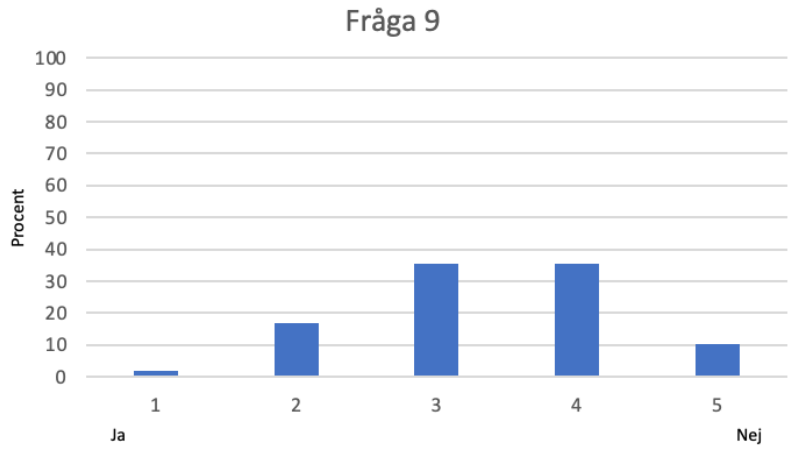

FIGUR 6- SVAR PÅ FRÅGA 9 - ÄR LAGSTIFTNINGEN I PLAN- OCH BYGGLAGEN OCH MILJÖBALKEN VÄL AVVÄGA FÖR ATT SÄKERSTÄLLA ALLMÄNNA INTRESSEN FÖR BOSTADSFÖRSÖRJNING OCH LIVSMEDELSPRODUKTION?

Fråga 10 löd: *"I vilken utsträckning påverkas ert planarbete av bestämmelserna i 4:6 Fastighetsbildningslagen om att fastighetsbildning inte får göras på ett sådant sätt att åtgärden kan skada jordbruket?"* där 1 motsvarade "påverkas inte alls" och 5 "påverkar mycket" (figur 7).

Det var femton kommuner som svarade 1. Fjorton kommuner svarade 2. Nitton kommuner svarade 3. Sex kommuner svarade 4. Två kommuner svarade 5. Fyra kommuner hoppade över frågan.

Att utläsa av svaren så påverkar bestämmelserna i 4 kap 6§ FBL inte kommunernas planarbete i någon större utsträckning.

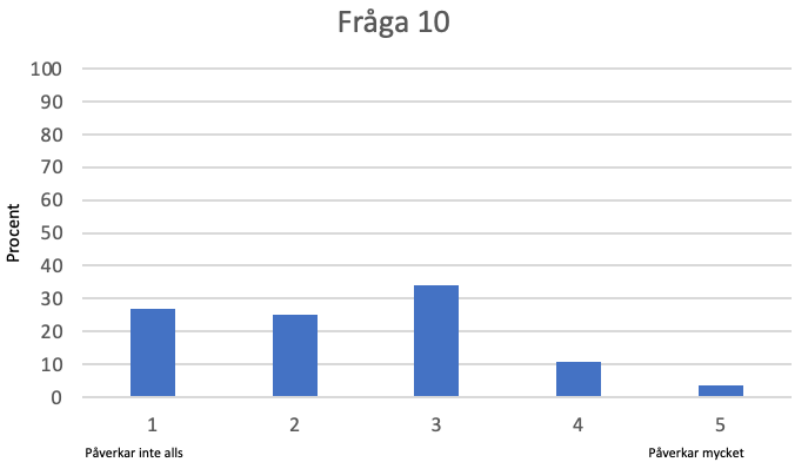

FIGUR 7- SVAR PÅ FRÅGA 10 - I VILKEN UTSTRÄCKNING PÅVERKAS ERT PLANARBETE AV BESTÄMMELSERNA I 4:6 FASTIGHETSBILDNINGSLAGEN OM ATT FASTIGHETSBILDNING INTE FÅR GÖRAS PÅ ETT SÅDANT SÄTT ATT ÅTGÄRDEN KAN SKADA JORDBRUKET?

För att få en bild om hur utvecklingen av kommunen påverkas av lagstiftningen i Plan- och bygglagen och Miljöbalken så fick de svara på fråga 11: *"Hämmas utvecklingen av kommunen på grund av lagstiftningen i Plan- och bygglagen och Miljöbalken som reglerar hur jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse?"* där 1 motsvarade "nej" och 5 "ja" (figur 8).

Det var femton kommuner som svarade 1. Sjutton kommuner svarade 2. Sjutton kommuner svarade 3. Tio kommuner svarade 4. Två kommuner svarade 5.

Många av de svarande kommunerna tycker inte att lagstiftningen påverkar deras förutsättningar att utvecklas. Här kunde man se att de som svarade 4 eller 5 var kommuner som hade 10 procent jordbruksmark eller mer medan majoriteten av de som svarade 1 eller 2 hade mindre än 7 procent jordbruksmark.

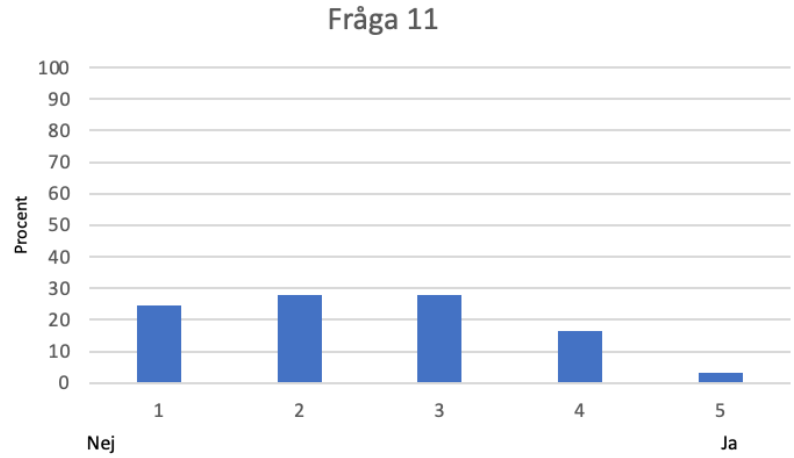

FIGUR 8- SVAR PÅ FRÅGA 11 - HÄMMAS UTVECKLINGEN AV KOMMUNEN PÅ GRUND AV LAGSTIFTNINGEN I PLAN- OCH BYGGLAGEN OCH MILJÖBALKEN SOM REGLERAR HUR JORDBRUKSMARK FÅR TAS I ANSPRÅK FÖR BEBYGGELSE?

Kommunerna har planmonopol och styr över hur de ska tillhandahålla sin mark inom kommunen. I dagsläget har inte länsstyrelsen lika stort inflytande gällande användning av jordbruksmark som de skulle ha om jordbruksmark klassificerades som riksintresse. Därför ställdes fråga 12: *"Hur ser kommunen på frågan om att klassificera jordbruk som ett riksintresse och att Länsstyrelsen därmed får ett större inflytande avseende planering av jordbruksmark?"* där 1 motsvarade "behövs inte" och 5 "hade underlättat" (figur 9).

Här svarade nio kommuner 1. Sex kommuner svarade 2. Tjugo kommuner svarade 3. Tretton kommuner svarade 4. Nio kommuner svarade 5. Tre kommuner hoppade över frågan.

Utifrån svaren så kan man konstatera att många kommuner tycker det hade underlättat om länsstyrelsen hade ett större inflytande i planering av jordbruksamrk.

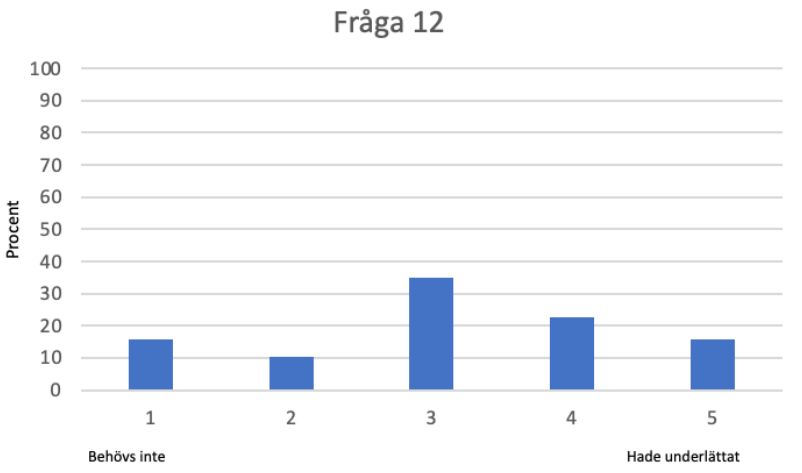

FIGUR 9- SVAR PÅ FRÅGA 12 - HUR SER KOMMUNEN PÅ FRÅGAN OM ATT KLASSIFICERA JORDBRUK SOM ETT RIKSINTRESSE OCH ATT LÄNSSTYRELSEN DÄRMED FÅR ETT STÖRRE INFLYTANDE AVSEENDE PLANERING AV JORDBRUKSMARK?

Den sista frågan som kommunerna fick svara på, fråga 13, var "*Är det en försvårande omständighet i planarbetet att livsmedelsförsörjning främst är ett nationellt intresse medan bostadsbebyggelse främst är en kommunal angelägenhet?"* där 1 motsvarade "försvårar inget" och 5 var "försvårar mycket" (figur 10).

Det var sex kommuner som svarade ett. Fyra kommuner som svarade två. Tjugo kommuner som svarade tre. Tjugoen kommuner som svarade fyra. Fem kommuner som svarade fem. Fyra kommuner hoppade över frågan.

Av svaret kan man utläsa att de är många kommuner som tycker det är en svår omständighet att livsmedelsfrågor och bostadsförsörjningsfrågor inte har samma vikt för kommunerna då jordbruksmark ses mer som ett nationellt intresse.

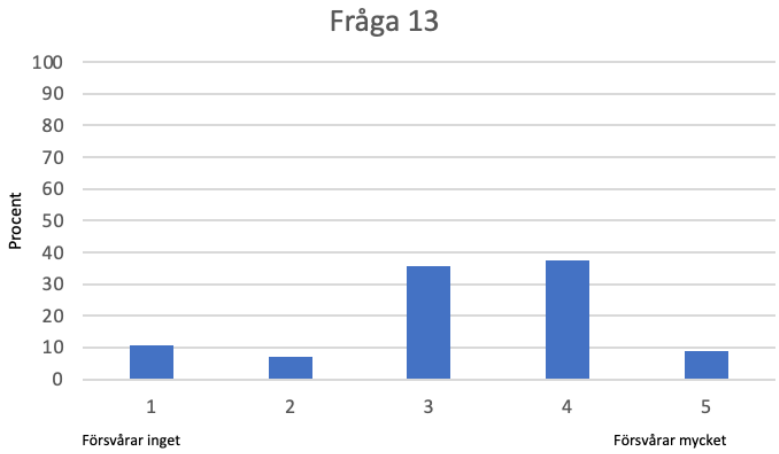

FIGUR 10- SVAR PÅ FRÅGA 13 - ÄR DET EN FÖRSVÅRANDE OMSTÄNDIGHET I PLANARBETET ATT LIVSMEDELSFÖRSÖRJNING FRÄMST ÄR ETT NATIONELLT INTRESSE MEDAN BOSTADSBEBYGGELSE FRÄMST ÄR EN KOMMUNAL ANGELÄGENHET?

Som avslutning på enkäten fanns det en öppen fråga där kommunerna kunde lägga till sina egna åsikter eller om de hade något ytterligare de ville tillägga. En av de största iakttagelserna var att många av kommunerna tyckte att lagstiftningen behöver förändras och förbättras eller att de behövs tydligare vägledningar och praxis i frågan. Detta för att göra det tydligare för kommunerna vad lagstiftningen innebär och hur de ska förhålla sig till den, i vilka situationer och under vilka omständigheter det är legitimt att ta jordbruksmark i anspråk och när det inte är det. Detta behövs för att få en hållbar samhällsplanering både inom tätort och på landsbygd. Det kom även upp att i dagens lagstiftning värderas all jordbruksmark lika oavsett om den är väldigt bördig och sammanhängande, om den ligger i träda eller mark nu eller i framtiden kommer att växa igen.

4.2 Intervjuundersökning

För att få en bild av hur olika myndigheter ställer sig till frågeställningen så genomfördes 6 intervjuer med anställda i Uppsala kommun, Gävle kommun, Länsstyrelsen Uppsala, Länsstyrelsen Örebro, Lantmäteriet och Jordbruksverket. De inledande frågorna var snarlika under alla intervjuer men då intervjuerna var semi strukturerade så var alla intervjuer olika långa och med lite olika detaljfrågor. Grundfrågorna varvar om/hur de hur de ser utmaningen med att prioritera mellan jordbruksmark för bebyggelse och för livsmedelsproduktion i dagsläget och i framtiden samt hur lagstiftningen påverkar deras arbete och om den är av behov av att ändras eller uppdateras för att säkerställa en hållbar markanvändning i framtiden.

4.2.1 Dagsläget

Respondenterna fick svara på om de ser att det finns en problematik i dagsläget gällande att prioritera mellan att använda jordbruksmark för livsmedelsförsörjning eller att den exploateras. Här var alla respondenter eniga att det ser att det finns problem och utmaningar i frågan. Enligt Jordbruksverket så är detta ett problem framför allt på lång sikt. Varje år så naggas det lite på jordbruksmarken för exploatering vilket i sig inte är ett så stort problem då det är små arealer. Problemet ligger i att dessa små areal tas varje år och därav blir det mycket jordbruksmark som exploateras på lång sikt. Respondenten förklarade vidare att jordbruksmark även försvinner i andra processer så att marken till slut växer igen och blir skog. Men denna mark finns det en möjlighet att återställa till brukbar om det skulle behövas, vilket inte går om man exploaterar och hårdgör marken då det är en irreversibel process.

En synpunkt som kom upp från flera av respondenterna var att det alltid finns en viss konflikt i samhällsplanering när det handlar om att väga allmänna intressen mot varandra. Både Uppsala kommun, Länsstyrelsen Uppsala och Länsstyrelsen Örebro lyfte att det kan vara en svårighet för kommuner som till stor del är omgivna av jordbruksmark att kunna utvecklas och expandera om de inte kan ta jordbruksmark i anspråk och det skapar intressekonflikter. Enligt respondenterna i Uppsala kommun så syns denna svårighet då Uppsala är en av Sveriges starkaste tillväxtkommuner vilket leder till att nya områden behöver tillkomma. Respondenten förklarade vidare att kommunen är omgiven av väldigt bördig jordbruksmark som länsstyrelsen vaktar lite på samtidigt som det finns efterfrågan på ny bebyggelse av bostäder och annan verksamhet.

I Jordbruksverkets statistik kan man se att Uppsala län är ett av de län där det har tagits mest jordbruksmark för exploatering vilket är något som Länsstyrelsen försöker ha med sig och att de kommunicerar med kommunerna om värdena i jordbruksmarken, förklarade respondent från Länsstyrelsen i Uppsala. Länsstyrelsen

i Örebro påpekade att dessa avvägningar mellan intresset för jordbruksmark och bostadsbebyggelse är väldigt svåra för kommuner som omges av mycket jordbruksmark. Vidare förklarade respondenten att det är två viktiga intressen och någon av dem behöver stå tillbaka till förmån för den andra. Respondenterna på Uppsala kommun beskrev även problematiken med att andra marktyper har starka restriktioner och det tillsammans leder till utmaningar när en stad behöver expandera. Vidare förklarade de att Sveriges geografi och tillväxtregioner ser ut som de gör så det finns en underliggande kraft som gör att tillväxtsträvan är hög och då blir det en intressekonflikt som är svårhanterbar. Gävle kommun svarade att så vitt respondenten visste så har det inte varit några ärenden där det är konflikt mellan jordbruksmark och bostadsbebyggelse i kommunen under de senaste åren. Men att politiker i Gävle för några år sedan tog ställning till att även ytor som enligt översiktsplan pekats ut för bostadsbebyggelse inte får bebyggas på grund av att det finns ett högt jordbruksvärde.

Lantmäteriet berörde frågan från ett lite annat perspektiv då de inte har någon del i den fysiska planeringen när det gäller själva markanvändningen. Respondenten kunde se denna intresseavvägning när det kommer till främst stora bostadsfastigheter som inkluderar, förutom boende, viss odling eller djurhållning med bete, att det är i dessa sammanhang som Lantmäteriet kan göra en bedömning. Vidare förklarade respondenten att det då görs en avvägning enligt lagtext för hur mycket mark som kan läggas till eller tas bort från fastigheten.

Flera respondenter belyste att kommunerna har ett starkt planmonopol där det är deras ansvar att bevaka de allmänna intressena. Bevarandet av jordbruksmark ligger därav tungt på kommunerna och olika kommuner tar olika på den rollen, förklarade respondenten från Länsstyrelsen Uppsala. Vidare så förklarade respondenten att det i Uppsala kommun snarare är regel än undantag att detaljplaner blir överklagade på grund av bland annat jordbruksmark. Under intervjun med Uppsala kommun berättade respondenten att det i grunden finns en djup respekt för att exploatering på jordbruksmark ofta är irreversibel. Till detta kommer att jordbrukssektorn är en stark näring i Uppsala län samt att de har ett av Sveriges lantbruksuniversitet. Fortsatt förklarade respondenten att Uppsala län har ca 6 % av Sveriges åkermark och ca 4 % av Sveriges betesmark. Sammanfattningsvis väger jordbruksmarkens betydelse väldigt tungt i Uppsala. Givet den expanderande staden och den mängd exploateringsbegränsningar som även gäller för andra marktyper är det givetvis svårt, ofta omöjligt, att uppfylla en målbild utan att komma i intressekonflikt med en annan. Vidare sa respondenten att avvägningarna utreds/diskuteras flitigt i snart sagt varje utvecklingsprojekt av betydelse eller större omfattning. Även det

återuppväckta intresset för inhemsk livsmedelsförsörjning på senare år har ökat fokus på frågorna ytterligare förklarade respondenten.

Respondent från Gävle kommun antydde att en problematik ligger i att man inte har ett helhetsgrepp kring jordbruksmarken utan man prövar det från fall till fall. Respondenten antydde att Sverige som land borde ta starkare ställning kring jordbruksmark och inte lägga ut det på de enskilda kommunerna. Uppsala kommun påpekade även att det finns en problematik i att jordbruksmarken värderas efter areal och inte kvantitet. De menade att effektiv jordbruksmark borde ha ett högre värde jämfört med som det är nu att varje kvadratmeter är lika mycket värd. Skyddsvärdet för jordbruksmarken borde enligt respondenten ligga i hur mycket marken producerar.

Länsstyrelsen Örebro lyfte att det under de senaste åren har varit väldigt stort fokus på bostadsförsörjning vilket har varit en central fråga inom politiken och därav blivit prioriterat i samhällsplaneringen då det är ett nationellt intresse med tydligt fokus. Enligt miljöbalken 3 kap 4§ så är det inte förbjudet att exploatera jordbruksmark, men det måste vara av väsentligt samhällsintresse och det måste göras en ordentlig utredning för att verifiera att det inte finns alternativa platser som är mer lämpliga att exploatera på. Detta är en svår bedömning för kommunerna att göra påpekade respondenten på Länsstyrelsen Uppsala.
Enligt både Länsstyrelsen Örebro och Länsstyrelsen Uppsala så är ett problem som dyker upp och som även syns i domar att kommuner inte fullt ut gör de avvägningar de ska göra enligt miljöbalken. Även Jordbruksverket tog upp att de inte tycker att kommunerna gör denna avvägning tillräckligt och att kommunerna inte tillräckligt undersöker efter alternativa platser. En annan problematik som Länsstyrelsen Uppsala belyste är att de bara är rådgivande i detaljplanering och har därav inte samma överprövande funktion gällande jordbruksmark som de har i flera andra frågor vilket gör att de har begränsat handlingsutrymme. De som kan överklaga är enskilda vilket ställer höga krav på allmänheten att bevaka frågan, vilket är en utmaning.

4.2.2 Framtiden

Även på frågan om respondenterna ser att det kan bli utmaningar framåt i tiden med att jordbruksmark exploateras var respondenterna enade i att de ser att det kan bli problematiskt.
Jordbruksverket förklarade att de ser problematiken med exploatering på väldigt lång sikt och att vi idag inte vet hur det kommer se ut i framtiden. Exploateringen som görs idag är som sagt irreversibel och man tar bort jordbruksmark som där med

inte kommer kunna brukas i framtiden om det skulle behövas. Vidare förklarade respondenten att det finns flera möjliga scenarion där den här jordbruksmarken kan vara väldigt viktig och därför bör man bevara den för att ha en möjlighet i framtiden att nyttja den. Respondenten från Länsstyrelsen Örebro beskrev, likt Jordbruksverket, att varje litet ianspråktagande av mark inte syns i så stor utsträckning utan det är hela summan i slutändan som utgör en stor risk då markanvändningen görs irreversibel vid exploatering. Respondenten från Länsstyrelsen Örebro beskrev vidare att de tror att frågan om livsmedelsförsörjning behöver lyftas tydligare. För några år sedan kom en livsmedelsstrategi om man ska öka livsmedelsproduktionen, men att det skulle behöva konkretiseras tydligare vad detta innebär. Vidare sa respondenten att den tror att många kommuner idag känner att det är svårt för den enskilda kommunen att ta ansvar för den nationella livsmedelsförsörjningen.

Respondenterna från Uppsala kommun beskrev att det börjar växa upp ett problem när man börjar skydda och värna om jordbruksmarken i större utsträckning samtidigt som skogens skydd börjar stärkas, vilket enligt respondenterna skulle kunna leda till att dessa två tillsammans i praktiken skulle kunna släcka ut hela stadsbyggnadsmöjligheten i vissa delar av landet där väldig höga naturvärden finns. Vidare förklarade de att det finns en oro att utvecklingen går åt ett sådant håll där den hämmar samhällsutvecklingen och att utifrån ett hållbarhetsperspektiv så är att leva i stad ett av de mest hållbara sätten. Respondenterna tog även upp att det finns mycket teknisk utrustning som inte används i dagsläget inom stadsbyggnad och planering, som de tror i framtiden kommer vara viktig att använda och underlätta i avvägningarna mellan olika intressen.

Enligt respondenten från Gävle kommun är det i översiktsplaneringen man kan säkra jordbruksmarken och att det skulle behövas en nationell inventering av jordbruksmarkerna eller riktlinjer för hur kommunerna ska förhålla sig. Respondenten berättade vidare att det finns ett uppenbart problem att Sverige inte kan föda sin egen befolkning vilket märktes under pandemin när transportlederna stängde. Även respondenten från Länsstyrelsen Uppsala uppgav att man skulle behöva skydda och spara den viktigaste och mest produktiva jordbruksmarken men att det är svårt att säga hur. Vidare förklarade respondenten att det pågår väldigt mycket diskussioner om det här både inom Regeringskansliet och Jordbruksverket och att det är många som har identifierat att någon typ av förändring vore lämplig. Respondenten från Länsstyrelsen Örebro beskrev att det skulle behövas en tydligare målsättning med jordbruksmarken och att det finns många aspekter i det, avseende självförsörjning men även ur ett klimatperspektiv. Enligt respondenten kan dessa klimatförändringar leda till att jordbruksmarker i andra delar av världen kommer

försvinna, odlingsförhållandena kommer bli sämre och att Sveriges jordbruksmarker då får en viktigare roll ur ett globalt perspektiv. Även respondenterna från Uppsala kommun berörde att frågan om att inhemsk livsmedelsproduktion och självförsörjning har kommit mer i fokus på senaste tiden på grund av det osäkra omvärldsläget.

4.2.3 Lagstiftningen

För att få svar på om lagstiftningen är tillräcklig för att säkerställa bostadsintresset och jordbruksintresset, både för dagsläget men även för framtiden, fick respondenterna svara på frågor om de ser att det skulle behöva regleras i lagstiftningen och om det skulle behövas nya metoder eller tillämpningar av lagarna.

Respondenten från Länsstyrelsen Örebro förklarade att det skulle behövas en nationell tydlighet i frågan och att man behöver göra flera saker samtidigt och därav skulle det behövas både nya riktlinjer och reglering i lagarna. Respondenten förklarade vidare att en del i utredningen är att se över lagstiftningen och hur den hanteras när kommunerna gör avvägningar. En annan del enligt respondenten är hur man kommunicerar de nationella målen. Respondenten förklarade även att det skulle behövas mer vägledningar hur kommunerna ska tänka i dessa frågor om hur man ska göra avvägningar och vad det finns för målsättningar.

Enligt respondenten från Länsstyrelsen Uppsala så ligger det svårigheter i att lagarna är så olika. Respondenten förklarade att plan- och bygglagen är en väldigt tillåtande och möjliggörande lagstiftning medan miljöbalken i stora delar är en förbudslagstiftning och det är ibland svårt att hantera. Vidare uppgav respondenten att det blir svårt att göra avvägningar när något är ett förbud som egentligen inte kan avvägas och att den kompromissen eller avvägningen man ska göra enligt plan- och bygglagen inte är möjlig fullt ut. Men om det skulle kunna se ut på något annat sätt och så fall hur kunde respondenten inte svara på.

Respondent från Gävle kommun förklarade att det är viktigt att lagarna samspelar bra och att det inte går att undanhålla jordbruksmark från bebyggelse så som lagen ser ut idag. Fortsättningsvis beskrev respondenten att det skulle vara bra med rådgivning om hur kommunerna ska bedöma i respektive fall. Vidare förklarade respondenten att det skulle behövas någon form av lagändring för att säkerställa intressena och att en sådan lagändring skulle behöva föregås av ett gediget inventeringsarbete och ställningstagande över vad det är man vill uppnå. Fortsatt beskrev respondenten att det först och främst skulle behövas en statlig inriktning eller en statlig vision om vad man vill uppnå, hur mycket ska Sverige vara export-

och importberoende och att det även behöver utredas hur mycket jordbruksmark som behövs för att tillgodose ändamålet.

Enligt respondenterna från Uppsala kommun så skulle de vilja se en mer nyansrik rättsutveckling på området.
"Idag slår hushållningsreglerna lika vart än i Sverige de tillämpas. Samtidigt finns det andra regelverk i vilket man byggt in hänsynstaganden till de aktuella förutsättningarna i övrigt. Jag tänker till exempel på reglerna om förvärvstillstånd som är hårdare för vissa områden i glesbygd. Ett annat exempel som fungerar på samma sätt men omvänt är reglerna om strandskydd som i stället kan mildras för områden med glesbygd. På liknande sätt anser jag att man skulle kunna behöva hantera jordbruksmarkfrågor för kommuner i starka tillväxtregioner".
Vidare förklarade respondenterna att de inte tycker lagstiftningen tar tillräckligt stor hänsyn till att förutsättningarna som ser olika ut i olika delar av landet. De menade att det behövs ett bredare perspektiv då det är fler faktorer än bara areal som borde räknas in, som hur mycket marken producerar och att moderna jordbruksmetoder leder till högre avkastning på samma areal jämfört med vad de gjort historiskt. Respondenterna beskrev vidare att frågan är väldigt komplex och risken med en överdriven tillämpning av skydd för jordbruksmark är alltför stor för att man inte ska väga in eller ta fler aspekter till sig i bedömningen.

Respondenten från Jordbruksverket beskrev att de upplever att det finns en problematik med lagstiftningen. Vidare förklarade respondenten att det är Miljöbalkens 3 kapitel som styr det här och att de 2020 gjorde en skrivelse till regeringen att de tyckte lagstiftningen behöver ses över eller i alla fall tillämpningen av nuvarande lagstiftning, på grund av att de ansåg att det finns så många problem relaterade till lagstiftningen. Vid frågan om hur de tycker lagen skulle kunna ändras svarade respondenten att de inte har något klart förslag utan att de i sin skrivelse föreslog en utredning där man tittar på denna fråga.

Lantmäteriet besvarade frågan ur ett perspektiv på fastighetsbildningslagen där respondenten förklarade att det i lantmäteriets lagförslag finns skrivelse om att man borde ta bort en del lagregler så de blir tydligare. Vidare beskrev respondenten att om man är överens och de inte finns några motstående intressen eller intressekonflikter så bör man få agera mer fritt och få välja mer själv hur man vill disponera eller nyttja sin fastighet. Då måste man enligt respondenten göra lagändringar och stryka ett antal regler. Respondenten såg även att man skulle kunna ta bort vissa lagregleringar för att öppna upp för en större valfrihet för den som söker fastighetsbildning.

Vidare fick respondenterna svara på om de tror att en reglering så att jordbruksmark blir ett riksintresse enligt Miljöbalkens 4 kapitel skulle bidra med positiva eller negativa effekter och om det skulle vara något de hade tyckt varit bra för att säkerställa jordbruksintresset.

Respondenten från Länsstyrelsen Örebro förklarade att det tidigare kommit upp förslag om att ge Länsstyrelsen den ingripande grunden, att ha tillsyn över jordbruksmark, i detaljplaner. Respondenten var däremot tveksam till om det är rätt väg att gå. Respondenten förklarade att så som det är idag så finns det inget förbud mot att ta jordbruksmark i anspråk och då måste man vara medveten om att med den lagstiftning som vi har idag så kommer jordbruksmark fortsätta att tas i anspråk. Vidare ansåg respondenten att lagstiftningen behöver ses över om målet är att man inte vill att jordbruksmark ska tas i anspråk i lika hög utsträckning. Respondenten från Länsstyrelsen Uppsala förklarade att i en utredning som gjordes 2015 föreslogs det att jordbruksmark inte skulle vara ett riksintresse utan en typ av allmänintresse som skulle beaktas i planeringen. Respondenten förklarade vidare att en risk man skulle kunna se med att peka ut jordbruksmarken som ett riksintresse är att det blir väldigt stora arealer vilket får konsekvenser för den fysiska planeringen och bostadsbyggandet då hälften av Sveriges yta redan idag omfattas av riksintressen. Enligt respondenten från Gävle kommun skulle det underlätta med någon form av prioritering från statligt håll om vilken kvalitet jordbruksmark som sparas ska ha inom varje kommun, då det är kommunen som har planmonopol. Men att sätta all jordbruksmark som riksintresse skulle kunna vara dåligt om det inte är underbyggt av rätt information och utredning, förklarade respondenten. Respondenten från Jordbruksverket förklarade att Jordbruksverket tidigare har sagt att jordbruksmark inte bör vara ett riksintresse, men i den skrivelsen som de nu ställde till regeringen om en översyn av regelverket så är att göra det till riksintresse ett möjligt alternativ och det är något som behöver utredas. Respondenten förklarade även att de inte tagit ställning till om det är steget framåt men det är en möjlighet. Respondenten beskrev vidare att det finns många problem med att sätta jordbruksmarken som riksintresse då riksintressesystemet redan idag är kritiserat för att så stora delar av Sverige är täckta av riksintressen och därav skulle man inte kunna lägga all jordbruksmark som riksintresse utan man skulle behöva göra bedömningar av vilken jordbruksmark som skulle kunna bli det, vilket i sig enligt respondenten är en väldigt stor utmaning.

5 Diskussion

Att det finns en dokumenterad utmaning inom studiens ämnesområde, både i Sverige och globalt, kan konstateras redan utifrån den teoretiska bakgrunden. Sverige, och världen, har en ökad befolkning vilket leder till att fler bostäder och städer behövs samt att efterfrågan på livsmedel ökar för att kunna föda befolkningen. Trots det är det ofta den jordbruksmark som ligger i anslutning till städer som tas i anspråk för infrastruktur och bebyggelse vilket SCB (2019) belyser. Studien visar hur olika myndigheter som jobbar inom samhällsplanering resonerar kring prioriteringarna mellan att behålla jordbruksmark samt att exploatera den. De belyser även de svårigheter och problem som finns i dagsläget och för framtiden samt om det skulle behövas förändringar för att säkerställa det allmänna intresset för både jordbruksmark och bostadsförsörjning.

Enkäten visade sig vara en tillfredsställande metod för att undersöka studiens frågeställning och få perspektiv från kommuner i olika delar av landet. Dock finns det en risk att utformningen av frågorna medfört att vissa respondenter tenderat att lägga sig i mitten av svarsskalan som ett svar på att de ansåg sig neutrala i frågan, vilket dock inte svarsskalan var avsedd för. Detta kan ha lett till att resultaten av enkäten i vissa frågor inte är helt pålitliga.

Att utöver enkäten genomföra en intervjustudie resulterade i kompletterande insikter och mer djupgående analyser som svar på studiens frågeställning. Valet av respondenter gav studien ytterligare bredd utifrån myndigheternas olika perspektiv. Intervjun med Boverket gav dock inget mervärde då ingen med sakkunskap kunde besvara frågorna. En reflektion är att det hade varit bra om enkätsvaren hade varit genomförda för att användas som underlag för intervjuerna men tiden tillät inte detta.

Syftet med arbetet var att undersöka hur den ökade efterfrågan på mark för såväl bebyggelse som jordbruksmark förväntas hanteras för att säkerställa en hållbar utveckling där hänsyn tas till båda aspekterna. Syftet var även att undersöka om den rådande lagstiftningen är relevant eller om det behövs ändringar eller nya metoder för tillämpningen för att säkerställa ändamålsenlig markanvändning när efterfrågan på mark ökar och olika allmänna intressen ställs emot varandra.
Den övergripande frågan som arbetet har avsett att besvara var:

”Hur ska framtida prioriteringar göras mellan livsmedels- och bostadsförsörjning då efterfrågan på markutnyttjande förväntas öka?”

Resultatet från både enkäten och intervjuerna visar att frågeställningen som studien omfattar är en prioriterad fråga och att det är något som skapar utmaningar och intressekonflikter. Att det är ett problem i dagsläget visade sig tydligt i både svaren från enkäten och intervjuerna. Många svar uppgav att det finns en svårighet för kommuner att utvecklas och expandera samtidigt som de ska värna om jordbruksmarkerna och att det är en svår avvägning när dessa intressen ställs mot varandra. Att den största svårigheten ligger hos de kommuner som är omgivna av större andel jordbruksmark var tydligt i enkäten och var även en synpunkt som kom upp från både kommun och länsstyrelserna under intervjuerna.

Att det finns utmaningar inför framtiden var även tydligt under intervjuerna där både synpunkter om svårigheten för kommuner att utvecklas och expandera togs upp liksom problematiken som kan uppstå ifall vi hårdgör stora ytor av landets jordbruksmark. Behovet av mark för att bygga bostäder på är stort och kommuner vill växa och utvecklas. Samtidigt så såg respondenterna att denna exploatering kan leda till svårigheter i framtiden då behovet av inhemsk matproduktion kan öka och vi måste ha möjligheten att då fylla detta behov. Under intervjuerna kom även synpunkter om att ett för stort skydd heller inte är bra då det kan leda till att det blir för svårt för kommuner att expandera vilket i sin tur inte är bra då befolkningen ökar och behovet av bostäder blir större. I enkäten framkom det att många kommuner tycker det är en svårighet att livsmedelsfrågor och bostadsfrågor inte har samma tyngd i kommunernas planeringsprocess då bostadsintresset är mer direkt och har en större vikt medan livsmedelsintresset snarare är ett nationellt intresse. Detta var även något som togs upp under intervjuerna då flera respondenter påpekade att frågan om livsmedelsförsörjning behöver lyftas tydligare och bli mer konkretiserad för att göra det enklare för kommunerna att behandla frågan.

Det var tydligt att den lagstiftning, praxis och vägledningar som finns i dagsläget inte är tillräckliga för att säkerställa intresset för både jordbruksmark och bostadsförsörjning. Majoriteten av enkätsvaren och alla respondenter från intervjuerna såg att det skulle behövas förändringar för att uppnå en hållbar utveckling i framtiden. Både intervjuerna och den öppna frågan i enkäten framhåller att det skulle behövas praxis och vägledningar för hur kommunerna ska resonera och handla i dessa frågor. En synpunkt som även kom upp från flera håll är hur jordbruksmarken värderas idag, att det inte spelar någon roll om den är bördig eller i princip obrukbar, vilket flera respondenter tycker skulle behöva ändras. Det framhålls även att lagstiftning eller praxis skulle behöva anpassas efter lokala förutsättningar för att underlätta i beslut över hur marken kan användas. En synpunkt som även kom upp i den öppna frågan i enkäten var att lagstiftningen gör det även nästan helt omöjligt att bygga enbart ett fåtal bostäder på landsbygden då det inte ses som ett väsentligt samhällsintresse vilket gör det svårt att få en hållbar

utveckling av landsbygden. Det är enligt lagstiftningen lättare att bygga ett stort antal bostäder på landsbygden trots att det i större utsträckning skadar jordbruket än vad ett fåtal fastigheter hade gjort. Att klassificera jordbruksmark som ett riksintresse var det i princip ingen av respondenterna från intervjuerna som tyckte var en bra lösning på problemet. Enkätsvaren däremot var väldigt blandade i denna fråga men där många av svaren lutade åt att de tyckte att de hade underlättat om jordbruksmark var ett riksintresse.

6 Slutsats

Genom studien har det påvisats att studiens frågeställning, om hur man i framtiden ska prioritera mellan livsmedelsförsörjning och bostadsförsörjning, är en väldigt stor och komplex fråga som det inte gick att få ett exakt svar på i denna studie. Det var tydligt att det är en fråga som på senaste tiden har fått mer uppmärksamhet och att oroligheter runt om i världen har påverkat hur vi ser på vår jordbruksmark och dess användningsområden. Behovet av att Sverige ska vara självförsörjande på livsmedel kan komma att bli viktigare i framtiden. Även behovet av bostäder är stort och fler bostäder och nya bostadsområden behövs då befolkningen ökar. Dessa aspekter i studien visar att det finns en svårighet för myndigheter att göra prioriteringar, att tillgodose behoven både för dagsläget, och för att vi på lång sikt ska leva i ett hållbart samhälle där tidigare generationer har planerat och exploaterat smart.

Utifrån studien kan man utläsa att svårigheter att fylla behovet av bostäder och annan bebyggelse främst uppkommer för kommuner som är omgivna av mycket jordbruksmark. Trots att det framkom att det finns ett stort värde i jordbruksmarken för livsmedelsproduktion så kan inte det alltid prioriteras över värdet som finns för en kommun att expandera och växa. Detta skapar intressekonflikter som det har framkommit är svåra att prioritera mellan.

Att exploatering av jordbruksmark är en irreversibel process visade sig även vara en faktor som påverkar hur man ser på behovet av att ta jordbruksmark för bebyggelse. Värdena som ligger i jordbruksmarken för livsmedelsproduktion går inte att få tillbaka om den väl har hårdgjorts och skulle behovet av att utnyttja marken för livsmedelsproduktion återigen i framtiden är det inte möjligt.

Frågan om vilket som är den bästa markanvändningen och hur kommunerna ska göra dessa avvägningar visade sig som sagt vara svåra. Med tanke på att det framkom av studien att kommunens utredning om det finns alternativa platser att exploatera på, som efterfrågas av 3 kap miljöbalken, inte utförs tillräckligt utförligt, kan man ställa frågan om det kan beror på att det inte finns tillräckligt med vägledning och underlag för hur kommunerna ska tänka och genomföra dessa.

Studiens frågeställning granskades utifrån ett juridiskt perspektiv för att undersöka om rådande lagstiftning är framtidssäkrad för att på bästa sätt hantera prioriteringarna mellan jordbruksmark och bostadsförsörjning eller om det finns behov av ändringar i lagstiftningen. Därtill framkom det tydligt att alla myndigheter tycker det saknas underlag och vägledning inom dessa frågor och att det, för att säkerställa de allmänna intressena för såväl bostadsförsörjning som jordbruksmark, behövs någon form av ändring i lagtexten, ny praxis eller vägledningar. För att få en bättre och tydligare systematik över vilken jordbruksmark som ska bevaras och

vilken som får exploateras skulle även metoden över hur jordbruksmark värderas behöva ses över. Genom att värdet snarare skulle ligga i dess produktionsförmåga och inte i storlek är det en möjlig väg att underlätta prioritering mellan de två konkurrerande intressena.

I studien framkom det även att frågan om livsmedelsförsörjning skulle behöva få en tydligare riktlinje då det framgick att det är en försvårande omständighet i planarbetet att livsmedelsförsörjningen främst är ett nationellt intresse som kan vara svårt att ta ställning till som enskild kommun.

6.1 Framtida studier

Som förslag till framtida studier skulle det vara intressant att vidareutveckla hur en lagändring eller riktlinjer kring jordbruksmarken skulle kunna utformas. I en sådan studie skulle man kunna utreda i vilken riktning ändringen behöver ske och hur man kan skydda jordbruksmark utan att det hämmar kommuners förmåga att växa. En synpunkt som från flera kom upp under studien var att i dag värderas all jordbruksmark lika och inte efter dess avkastningsförmåga. En aspekt att studera vidare utifrån resultatet från detta arbete är att göra en sammanställning och inventering av värdet/avkastningen av all jordbruksmark för att sedan kunna göra en avvägning av vilken jordbruksmark som ska bevaras för livsmedelsförsörjning respektive vilken som kan exploateras.

Referenser

Andreas Losch (2019). The need of an ethics of planetary sustainability. *International Journal of Astrobiology , Volume (18)* 261. https://doi.org/10.1017/S1473550417000490

Boverket. (15 augusti 2022 a). *Detaljplaneprocessen*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/

Boverket. (2 maj 2022b). *Länsstyrelsens granskningsyttranden över översiktsplaner*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/uppfoljning/Statistik/statistik-oversiktsplan/granskningsyttrande-oversiktsplan/

Boverket. (23 november 2022c). *Översiktsplanen*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/

EL-kawy, O. R. A., Ismail, H. A.,Yehiab, H. M., & Allama, M. A. (2019). Temporal detection and prediction of agricultural land consumption by urbanization using remote sensing. *The Egyptian Journal of Remote Sensing and Space Science, volym(22)* 238. https://doi.org/10.1016/j.ejrs.2019.05.001

Fastighetsbildningslagen (SFS 1970:988). Justitiedepartementet L1. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/fastighetsbildningslag-1970988_sfs-1970-988

Gomiero, T. (2016). Soil Degradation, Land Scarcity and Food Security: Reviewing a Complex Challenge. *MDPI,* https://doi.org/10.3390/su8030281

Jordbruksverket. (2018). *Regeringsuppdrag att redovisa miljömålsprojekt om exploatering av jordbruksmark*. https://dengodajorden.se/wp-content/uploads/2020/02/regeringsuppdrag-jordbruksverket-redovisa-arbete-med-jordbruksmark.pdf

Mao, X., Huang, X., Song, Y., Zhu, Y., & Tan, Q. (2020) Response to urban land scarcity in growing megacities: Urban containment or inter-city connection?. *Cities, volym (96),* https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102399

Miljöbalken (SFS 1998:808). Miljödepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808

Naturvårdsverket. (2 september 2020). *Så fungerar arbetet med Sveriges miljömål*. https://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900). Finansdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

Prop. 2009/10:170, En enklare plan- och bygglag

Plantinga, A. J., & Miller, D. J. (2001) Agricultural Land Values and the Value of Rights to Future Land Development. *Land Economics, volym (77),* 56. https://doi.org/10.2307/3146980

Satterthwaite, D. McGranahan, G. Tacoli, C. (2010). Urbanization and its implications for food and farming. *The royal society publishing.* https://doi.org/10.1098/rstb.2010.0136

SCB. (2019) *Markanvändning i sverige, sjunde utgåvan*. SCB. https://www.scb.se/contentassets/eaa00bda68634c1dbdec1bb4f6705557/mi0803_2015a01_br_mi03br1901.pdf

SCB. (3 mars 2013). *Urbanisering- från land till stad*. https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad

UNDP. (18 oktober 2022). *Hållbara städer och samhällen*. https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/

UNDP. (18 oktober 2022) Ingen hunger. https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-2-ingen-hunger/

Bilaga A – Enkätsvar fråga 1–7

Tidstämpel	1. Kommun	2. Invånarantal	3. Andel jordbruksmark i kommunen (procent)	4. Hur stort behov har kommunen av att kunna utnyttja jordbruksmark för att tillfredsställa bostadsförsörjningen?	5. I vilken utsträckning har kommunen utmaningar avseende prioritering mellan att å ena sidan bevara jordbruksmark för livsmedelsproduktion och att å andra sidan ta den i anspråk för bostadsbebyggelse?	6. Vill kommunen se en förskjutning av lagstiftningen för att antigen underlätta skydd av jordbruksmark eller underlätta bostadsbebyggelse på jordbruksmark (3 neutral)	7. Hur stor är sannolikheten att lagstiftningen behöver justeras för att tillgodose hållbarhetsperspektiven vad gäller bostadsbebyggelse och livsmedelsförsörjning då trycket på markfrågor förväntas öka i framtiden?
2023-04-24 18.06.43	Ale kommun	32300	Vet ej	3		3	4
2023-04-17 09.02.06	Arboga	14083	23,4	5	5	4	4
2023-04-12 14.57.50	Arjeplog	2680	Vet ej, troligen under 0	1	1	3	3
2023-04-17 16.18.22	Bollnäs kommun	27000	vet ej	2	4	2	4
2023-04-13 15.39.08	Borlänge kommun	52254	10-13 %	2	2	2	5
2023-04-13 09.00.13	Degerfors	9500	ca 7 %	2	2	2	3
2023-04-25 09.41.35	Falkenbergs kommun	46981	Vet ej men de flesta av våra orte	4	5	3	4
2023-04-13 08.17.04	Flen	16058	23,3	1	4	3	3
2023-05-08 15.51.06	Gnosjö kommun	9438	5	1	3	1	5
2023-04-24 15.44.46	Gotland	61173	25% (åkermark)	3	2	3	2
2023-04-13 10.17.01	Heby	14047	Oklart, till stor del i alla fall.	2	2	3	3
2023-04-25 15.34.05	Höganäs kommun	28100		4	5		5
2023-04-19 14.08.07	Jönköpings kommun	145114	Cirka 16%	3	3		5
2023-04-17 07.18.51	Kalmar kommun	72000		2	3	3	4
2023-04-14 10.25.05	Karlskoga	30300	ca 7,5	3	3	4	4
2023-04-13 08.14.36	Kils kommun	12100	Vet ej!	1	2	5	5
2023-04-28 08.37.42	Krokoms kommun	15500	vet ej	2	2	2	4
2023-04-14 18.39.15	Kungsbacka	87000	Vet ej	3	3	3	4
2023-04-14 10.55.52	Kungälvs kommun	49000	26,2 %	3	5	3	4
2023-04-24 16.31.40	Kävlinge	32470	Se SCB	3	3	3	4
2023-04-24 13.39.35	Lerums kommun	43536	Jordbruksmarken utgör ca 10 %	3	4	3	3
2023-04-18 12.56.41	Linköpings kommun	166000	36 %	4	4	3	4
2023-04-21 11.08.36	Ljusdals kommun	18700	4%	2	3	2	4
2023-04-17 08.37.24	Luleå kommun	80000	25%	1	4	2	3
2023-04-26 11.15.29	Malmö	350000	ca 50% är hav. Av resterande är	4	5	3	3
2023-04-12 18.37.56	Malung-Sälens kommun	10258	0,8	1	5	1	1
2023-04-20 12.46.14	Markaryd	10373	< 5 %	1	2	3	2
2023-04-13 16.12.29	Mölndals stad	70000	8	4	4	3	5
2023-04-13 07.33.35	Nordmalings kommun	7066	vet inte	2	2	4	4
2023-04-13 16.52.59	Norrtälje	65587	14	2	3		3
2023-04-25 15.31.49	Nykvarn	11000	ca 5%	1	1	1	5
2023-04-12 14.00.09	Olofström	13190	Går ej att besvara. Jordbruksma	3	5	3	5
2023-04-21 09.16.30	Ovanåkers kommun	11622	3,30%	1	1	1	4
2023-04-17 13.41.36	Salem	17000	Större delen av kommunen (59%	3	1	3	3
2023-04-12 14.16.18	Skellefteå	72589	3,80%	1	1	1	4
2023-04-14 16.03.27	Skellefteå	72589	cirka 25 000 hektar	1	1	3	4
2023-04-21 09.03.22	Sollentuna kommun	76000	vet ej, lite.	1	1	3	3
2023-04-21 08.40.26	Sorsele	2440	0,1% (8,6 km2)	1	2	2	1
2023-04-17 15.56.50	Storuman	6000		3	2	3	4
2023-04-14 10.36.25	Strömstads kommun	13290	Vet ej	2	4	3	
2023-04-13 13.12.04	Svalöv	14500	59%	5	5	3	5
2023-04-13 10.26.35	Tingsryd	12300		4	4	4	4
2023-04-19 16.51.30	Tomelilla kommun	13700		3	3	3	3
2023-04-13 07.02.34	Tranemo kommun	12000	9,1	3	2	3	4
2023-04-13 13.18.10	Tranås	18804	19,8 % enligt SCB https://komm	1	2	3	3
2023-04-17 09.38.44	Trelleborgs kommun	46000	ca 80%	3	3	2	5
2023-04-18 17.38.13	Trollhättan	59274	Ca 24%	3	5	3	5
2023-04-14 07.55.29	Ulricehamn	25000	16,3	3	2	3	5
2023-04-13 17.07.14	Umeå	132235		3	5	5	5
2023-04-17 08.54.08	Umeå kommun	132000	5,3	3	2	3	4
2023-04-13 15.44.46	Uppvidinge	9500	5% ca	2	2	2	5
2023-04-12 15.34.41	Vaggeryds kommun	15000	vet ej	3	4	4	5
2023-04-24 09.40.58	Vaxholms stad	12000	Vet ej	2	2	3	4
2023-04-13 09.06.55	Vilhelmina	6500	?	1	1	5	5
2023-04-18 11.33.36	Vimmerby	15800	Vet ej	3	3	4	5
2023-04-19 13.37.49	Vänersborg	40000	ca 25% (kommunalt +privatägt)	3	3	3	4
2023-04-21 17.26.31	Vännäs kommun	9000	Vet ej	4	5	3	5
2023-04-13 07.54.48	Åtvidabergs kommun	11400					
2023-04-12 14.01.31	Älmhults kommun	18000	5-19	2	2	4	5
2023-04-13 14.36.37	Örnsköldsvik	55510		1	5	5	5

Bilaga B – Enkätsvar 8–11

Tidstämpel	1. Kommun	8. Anses Plan- och bygglagen och Miljöbalken tillräckligt samspelta för att kommunens planarbete på ett adekvat sätt kan skapa förutsättningar för hållbar planering av jordbruksmarken långsiktigt?	9. Är lagstiftningen i Plan- och bygglagen och Miljöbalken väl avvägd för att säkerställa allmänna intressen för bostadsförsörjning och livsmedelsproduktion?	10. I vilken utsträckning påverkas ert planarbete av bestämmelserna i 4:6 Fastighetsbildningslagen om att fastighetsbildning inte får göras på ett sådant sätt att åtgärden kan skada jordbruket?	11. Hämmas utvecklingen av kommunen på grund av lagstiftningen i Plan- och bygglagen och Miljöbalken som reglerar hur jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse?
2023-04-24 18.06.43	Ale kommun	3	4	3	3
2023-04-17 09.02.06	Arboga	3	3	3	4
2023-04-12 14.57.50	Arjeplog	3	3	1	1
2023-04-17 16.18.22	Bollnäs kommun	2	2	1	2

Tidstämpel	1. Kommun	12. Hur ser kommunen på frågan om att klassificera jordbruk som ett riksintresse och att Länsstyrelsen därmed får ett större inflytande avseende planering av jordbruksmark?	13. Är det en försvarande omständighet i planarbetet att livsmedelsförsörjning främst är ett nationellt intresse medan bostadsbebyggelse främst är en kommunal angelägenhet?	14. Är det något ni vill tillägga?
2023-04-24 18.06.43	Ale kommun	4	4	Det hade varit enklare att få fram en tydlig praxis om det är ett riksintresse.
2023-04-17 09.02.06	Arboga	3	5	Svårt för kommuner som omgärdas av mycket bra jordbruksmark att också tillgodose behovet av bostäder.
2023-04-12 14.57.50	Arjeplog	3	3	3 är att vi inte har en bedömning då detta är ickefrågor för Arjeplogs kommun.
2023-04-17 16.18.22	Bollnäs kommun	4	4	1
2023-04-13 15.39.08	Borlänge kommun	5		frågan 13. Det sista påståendet är inte helt korrekt, att bygga bostäder är ett väsentligt samhällsintresse och bevakas av staten via Länsstyrelsen, 2 även om det är kommunerna som utför och analyserar hur. Det finns även förtydligat hur staten ser på bostadsbyggandet. Vill även framföra att enkäten endast handlar om bostäder. Vi har andra exempel som är väsentliga samhällsintressen där det är betydligt svårare att vikta mellan "livsmedelsproduktion" och andra intressen som tex skolor, vårdboende och arbetsplatsmark. Dessa bör lokaliseras där det får positiva effekter och påverkas av flera faktorer. Bostäder kan oftast byggas på att platser, men det kanske inte ett arbetsplatsområde eller en skola kan göra. 3 Lagstiftningen är ok för det flesta kommuner som har ambition att bevara så mycket jordbruksmark som möjligt. Problemet är att det på vissa platser i Sverige 3 inte alls borde vara tillåtet att ta jordbruksmark i anspråk. Här borde det finnas en nationell och regional vikning! Ska vi klara mattförsörjningen, kanske inte Uppsala och Skåne vissa delar av Jämtland runt storsjön tex ska fortsätta att "få ta" brukningsvärd jordbruksmark i anspråk detta borde kopplas samman med en nationell klimatanpassningsstrategi (vilket Ipcc scenario förbereder vi Sverige för), livsmedelsstrategi eller liknande. 1 Även staten via Trafikverket borde tydligare behöva redogöra den kumulativa effekten när vägar och järnväg byggs på jordbruksmark, oftast beroende på att det är 4
2023-04-13 09.00.13	Degerfors	4	3	samhällsekonomiskt mest "lönsamt". Regeringen bör justera uppdraget till Trafikverket där samhällsekonomin inte väger tyngst när det handlar om att ta jordbruksmark i anspråk. 1
2023-04-25 09.41.35	Falkenbergs kommun	2	3	Se fråga 13. Bostadsbebyggelse är inget riksintresse men är föreskrivet i lag att kommunen ska tillgodose (lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar), 2 vilket gör att bostadsbebyggelse inte enbart är en kommunal angelägenhet. Det är ett allmänt intresse enligt PBL. 2 Fråga 10. Vi planlägger väldigt sällan (aldrig) jordbruksmark om inte lantbrukaren själv vill sälja sin mark till bostäder. I det fallet har lantbrukaren valt att sluta med 3 jordbruksverksamhet varför det inte skadar jordbruket. Frågan måste dock alltid finnas med i alla planarbeten. Framtida prioritering mellan de två intressena kommer alltid att vara svåravvägd. Att titta på alternativ lokalisering av bebyggelse är alltid ett måste.
2023-04-13 08.17.04	Flen	3	3	3
2023-05-08 15.51.06	Gnosjö kommun	3	2	Reglerna vad det gäller skyddet av jordbruksmarken är utformade så att Sveriges bästa och bördigaste jordbruksmark byggs bort. 3 En revidering av reglerna borde göras där markens klassificering borde styra mer huruvida bebyggelse är tillåtet eller inte. Hur mycket areal som 1 också ska tas i anspråk vore bra att ha som parameter. 3
2023-04-24 15.44.46	Gotland	3	1	Vi anser att lagstiftningen fungerar bra idag, men mer förtydligande och rättspraxis behövs inom området. 2
2023-04-13 10.17.01	Heby	2	2	2
2023-04-25 15.34.05	Höganäs kommun		2	1
2023-04-19 14.08.07	Jönköpings kommun		3	
2023-04-17 07.18.51	Kalmar kommun	1	3	4
2023-04-14 10.25.05	Karlskoga	1	5	Eftersom synen på jordbruksmark skärpts betydligt de senaste åren och det sedan förra året (Ukraina med påföljande konsekvenser) dessutom lett till att mycket känslor är 4 inblandat i de lokala dialogerna är det svårt att avgöra hur man ska värdera och hantera den här intressekonflikten. Vartefter prejudikaten trillar in så blir det väl tydligare men frågan är om dagens lagstiftning gör att prioriteringarna blir rimliga eller inte?
2023-04-13 08.14.36	Kils kommun	5	4	
2023-04-28 08.37.42	Krokoms kommun	4	4	1
2023-04-14 18.39.15	Kungsbacka	3	2	
2023-04-14 10.55.52	Kungälvs kommun	3	5	Frågan avseende hur jordbruksmark ska hanteras i översiktsplanen är oklar kopplat till att en lokaliseringsutredning ska göras men denna kan inte jämföras med en lokaliseringsutredning i ett planskede.
2023-04-24 16.31.40	Kävlinge	1	4	Fråga 7: Behövs bättre konsekvensbeskrivningar (hur och varför man prioriterar), kan behöva skruva på lagstiftningen. 2 Fråga 9 & 13: Ur bredskapssynpunkt borde det vara mer kommunal/lokal/regional förankring/intresse och inte enbart ur ett nationellt intresse.
2023-04-24 13.39.35	Lerums kommun	3	3	Enligt Jordbruksverkets blockdatabas finns 2700 hektar jordbruksmark i Lerums kommun. Ett genomförande av översiktsplanen innebär att totalt ungefär 115 hektar jordbruksmark utredas vidare för utveckling av tätort och verksamheter. Detta motsvarar 4 knappt 4 % av den totala jordbruksmarken.
2023-04-18 12.56.41	Linköpings kommun	3	4	
2023-04-21 11.08.36	Ljusdals kommun	5	4	Kommunerna planenhet hanterar företrädelsevis privata initiativ till planläggning och det är därmed ägaren av fastigheten klassad 2 som brukningsvärd jordbruksmark, som vill exploatera. Kommunen behöver därför, ibland i konflikt med fastighetsägaren, bevaka ett 1 framtidsscenario av bristande underlag för livsmedelsproduktion mot intresset att skapa lönsamhet på mark som i princip slutat brukas för annat än vall. 4
2023-04-17 08.37.24	Luleå kommun	4	4	Svarat på frågorna utifrån ett "planperspektiv" då vi båda som svarat är planarkitekter. Som vi uppfattar det så är Länsstyrelsen idag 3 ingen överprövande myndighet i denna fråga, privatpersoner som vill överklaga ianspråktagande av jordbruksmark för exempelvis bostadsbebyggelse 2 får sällan rätt i sak i domstol. Därmed kan skyddet av jordbruksmark inte så strikt som hade behövts för att bevara. 1 Det framgår att lagstiftningen är stark, men vi upplever inte det. Också svårt för oss som tjänstemän att värna/skydda jordbruksmark i de fall det finns ett bebyggelsetryck eftersom det saknas kunskap i frågan hos politiker.
2023-04-26 11.15.29	Malmö	1		Menar att bostadsbebyggelse är ett allmänt intresse som kommunen visserligen har ansvar för men inte full rådighet över. Livsmedelsförsörjning som nationellt intresse påverkar inte kommunen planering nämnvärt. Därmed svårt att svara på fråga 13
2023-04-12 18.37.56	Malung-Sälens kommu	4	4	Vi får hela tiden förfrågningar om att bygga bostäder på jordbruksmark, som är mycket enklare att bebygga än bergig skogsmark. Vi försöker avslå dessa ansökningar, men upplever att det rättsliga stödet inte är särskilt starkt om våra avslagsbeslut överklagas. Det finns en invand uppfattning bland lokalbefolkningen att så fort det inte längre är "lönsamt" att odla marken är det möjligt att sälja marken för bostadsetablering. Efterfrågan på mark för bostadsbebyggelse, framför allt älvnära, är mycket hög i vår kommun. Det är nästan alltid odlingsbar mark som folk vill bygga på. Det finns hur mycket annan mark som helst, men det är alltid gamla ängsmarker som man vill åt. 3
2023-04-20 12.46.14	Markaryd	3	3	
2023-04-13 16.12.29	Mölndals stad	4	4	Om viljan finns (bland politik och tjänstepersoner) att bevara jordbruksmark, så finns det stöttning i lagstiftningen.
2023-04-13 07.33.35	Nordmalings kommun	3	3	1
2023-04-13 16.52.59	Norrtälje			I planarbeten är det främst 3 kap 4 § miljöbalken som påverkar 2
2023-04-25 15.31.49	Nykvarn	5	1	Intressant enkät 1
2023-04-12 14.00.09	Olofström	3	4	Jordbruksmark såväl som andra markslag är komplexa frågor när exploateringsprojekt är inblandat. Min bedömning är att utformningen av denna enkät inte ger möjlighet till nyanser i s 1 Jag vill även framhålla att enkäten innehåller flertalet otydligheter som gör den svårbesvarad. Exempelvis fråga 12: "Hade underlättat" på vilket sätt/för vem? Byggnation på jordbruksm 1 I mina svar är "3" att betrakta som : varken eller/ beror på/ vet ej/ ej möjligt att besvara utifrån hur frågan är ställd alternativt hur "graderingsorden" är formulerade. 2 Lycka till i ditt fortsatta arbete med examensarbetet och i det snart stundande yrkeslivet!
2023-04-21 09.16.30	Ovanåkers kommun	5	1	Fråga 4 + 5: 5 Behovet för bostadsmark är inte så stort i kommunen varför vi på planerarsidan inte ser det som ett problem att kunna hantera på annan mark än jordbruksmark. Dock finns det inom k Fråga 8: Det är inte problem med samspelet mellan lagarna utan tydligheten i vad lagstiftningen innebär som skulle behöva förbättras.
2023-04-17 13.41.36	Salem	3	3	Som jag skriver ovan så är inte livsmedelförsörjning det som begränsar bostadsbyggande här i Salem utan vattenskyddsområdet, 1 därför tror jag inte att du får ut så mkt av de svar vi skickar in.
2023-04-12 14.16.18	Skellefteå	3	1	
2023-04-14 16.03.27	Skellefteå	3	4	Fråga 10 - Bestämmelserna i 3:6 Fastighetsbildningslagen 4
2023-04-21 09.03.22	Sollentuna kommun	3	3	Den jordbruksmark som finns i kommunen ligger till stor del inom naturreservat så frågan är inte aktuell i kommunen. Där jag svarat 3 är för att vi inte har satt oss in i 4 frågan eftersom den inte är aktuell här.
2023-04-21 08.40.26	Sorsele	1	3	
2023-04-17 15.56.50	Storuman	1	4	Jordbruksmark i kommunen är inte särskilt produktiv för livsmedel och kan med en stor insats leverera foder åt djur.Stor del av jordbruksmarken brukas inte och har varit 3 vilande i många år och i många fall vått igen. Många ytor är dessutom för små för dagens jordbruk. Lagstiftningen behöver anpassas bättre till lokala förutsättningar så att produktiv jordbruksmark i södra sverige inte jämförs med den i fjällregionerna. 3
2023-04-14 10.36.25	Strömstads kommun	5	1	PBL borde ändras så jordbruksmark är länsstyrelsens upphävandegrunder på samma sätt som riksintressen och strandskydd. Så behöver inte frågan skjutas till en 2 överprövning ifall det råder oalikerhet runt väsentligt samhällsintresse och alternativa lokaliseringar. Sedan är det viktigt att inse att politiken vill ju i alla fall i vår kommun ge möjlighet att bebygga jordbruksmark. De ser ju som sitt största uppgift att 2 medge så folk får göra som de vill. Jag har ovan svarat som tjänsteman. 2 Du borde haft med en möjlighet att svara vet ej
2023-04-13 13.12.04	Svalöv	4	4	Som vi ser det är det största problemet att det inte i lagstiftning och andra riktlinjer, skydd etc finns en tydlighet i när det är okej att ianspråkta jordbruksmark för bostadsbebyggelse och när det inte är det. Här spelar också det faktum att jordbruksmark inte är en av Länsstyrelsens grunder för överprövning en stor roll. Vi vet dock inte om en klassificering av jordbruksmark som riksintresse är rätt väg att gå, för risken då är att det blir extremt svårt att ianspråkta jordbruksmark. Det måste finnas andra sätt att ge Länsstyrelsen större inflytande avseende jordbruksmark.
2023-04-13 10.26.35	Tingsryd	4	2	
2023-04-19 16.51.30	Tomelilla kommun	4	3	
2023-04-13 07.02.34	Tranemo kommun	2	4	Synen på dessa frågor skiljer sig mycket från tjänstepersoner (som jag) jämfört med politiker. Det som vi påverkas mest utav är vilka ort som kan utvecklas i. Vissa orter är jordbruksorter medan andra industriorter, och det märks tydligt vid utveckling.
2023-04-13 13.18.10	Tranås	1	3	Dom stora avvägningarna i Tranås kommun handlar snarare om hur regler för skyddsavstånd till t ex verksamheter och djurhållning begränsar förutsättningarna för förtätning. Nyligen antagen ÖP (2022) berör i stort sett inte alls jordbruksmark som utbyggnadsområde för bostäder.
2023-04-17 09.38.44	Trelleborgs kommun	5	3	Som planarkitekt ser jag gärna att jordbruksmarken får ett bättre skydd än vad som finns idag.
2023-04-18 17.38.13	Trollhättan	1	5	Enkäten har besvarats av enskild tjänsteman och speglar dennes syn på frågorna. Svaren är inte Trollhättans Stads syn på frågorna. Kommentarer till svar på frågorna: 4. Detta är en mycket större fråga en enbart jordbruksmark kontra bostadsförsörjning. Det handlar om prioriteringar. Vilka prioriteringar som politiken har påverkar hur stort behovet att ta jordbruksmark i anspråk är. Det handlar t.ex. om med vilken typ av bebyggelse kommunen ska utvecklas, hur mycket man är beredd att förtäta i befintliga bostadsområden, om boende på landsbygden själva ska kunna täcka kostnaden för service med mera. Av den anledningen kan jag inte prioritera något före det andra i svaret. 5. Ny politisk majoritet i Trollhättan. Otydlig prioritering från både politiken och styrande dokument. Kommunen arbetar med ett tillägg till översiktsplanen med fokus på landsbygden för att hantera bland annat denna fråga. 6. Beror på. Förändringar behövs, men det är inte enbart ät ena hållet. I dagsläget är det t.ex. nästan omöjligt att bygga en bostad eller ett fåtal bostäder på jordbruksmark för att detta inte anses som väsentligt samhällsintresse. Detta förhindrar bl.a. generationsboenden och en hållbar utveckling av landsbygden. Och detta trots att det kan vara en minimal 4 påverkan på jordbruket eller t.o.m. bidra till ett mer rationell brukande av jorden med denna typ av bostadsbebyggelse. Samtidigt är det lättare att få igenom och motivera att ta stora sammanhängande jordbruksområden i anspråk för ett större antal bostäder för att bostäderna då anses vara ett väsentligt samhällsintresse. Allt t.ex. bygga 100 bostäder 3 tillsammans på en stor sammanhängande yta jordbruksmark, med stor påverkan på jordbruket, är idag lättare än att bygga 100 bostäder utspritt på landsbygden där mindre delar av större sammanhängande jordbruksmark tas i anspråk med en mindre påverkan på brukande av jorden. 8 och 9. Inte enbart lagstiftningen i sig som är ett problem utan även rättspraxis och myndighetsutövning. Men det är klart att tydligare lagstiftning minskar tolkningsutrymmet. Att kunna värdera åtgärder i ett helhetsperspektiv är väldigt viktigt för ett praktiskt genomförande mot en hållbar utveckling. Lagstiftning ser ofta till en enskild fråga vilket ofta försvårar detta vid tillämpning av lagen. 4 10. Detaljplanering innebär en prövning i frågan om jordbruksmark. Om planen vinner laga kraft så är det okej med fastighetsbildning som följer detaljplanen. 2 Översiktsplanering är ofta inte på tillräckligt detaljerad nivå för att påverkas av bestämmelserna i fastighetsbildningslagen. Påverkan gäller främst bygglov och förhandsbesked. 11. Kommunens utveckling hämmas i viss grad av den praktiska tillämpningen av lagen. Beror på till vilken grad kommunen vill bygga på jordbruksmark. 1 Detta beror på lagstiftning men också tolkning av lagen, rättspraxis och myndighetsutövning. 12. Inte bara att det inte behövs, det vore inte lämpligt. På samma sätt som att det vore olämpligt om bostäder var ett riksintresse. Riksintressen som verktyg är inte 2 lämpade att hantera en hel typ av markanvändning. Riksintressen är geografiskt avgränsade och om jordbruksmark ska pekas ut geografiskt så kommer det vara svårt att motivera t.ex. varför inte majoriteten av jordbruksmarken i Skåne ska vara av riksintresse före det andra delar av landet får jordbruksmark utpekat som riksintresse. Detta inkräktar bl.a. på det kommunala självstyret och det kommunal planmonopolet. 2 13. Om kommunen vill utvecklas genom bebyggelse på jordbruksmark är det absolut en försvarande omständighet eftersom kommunen inte har samma kontroll över denna 3 mark som övrig mark i kommunen. Samtidigt är livsmedelsförsörjning även av kommunalt intresse. Men kommunerna har också intresse för många andra frågor som staten 3 inte bevakar där kommunen behöver göra avvägningar mellan fler frågor än vad staten gör.
2023-04-14 07.55.29	Ulricehamn	1	4	
2023-04-13 17.07.14	Umeå	3	4	Fråga nr 10 är inget vi jobbar med. Jbr marken som nationellt intresse och hushållningsbestämmelserna upplever jag trumfar eventuella bestämmelser i FBL 3 när det gäller anledning till varför vi inte exploaterar jobr mark. Jag är tveksam till att riksintresse bedömningen hade hjälpt. Det hade varit bättre med någon typ av 5 mättstock för jbr marken som kompletterar att den är brukningsvärd och tydliggör varför den är viktig att spara. Alternativ att begreppet brukningsvärd utvecklas. Som det är nu ser vi total stopp i lagstiftningen för att kunna planlägga och exploatera jbrmark. Vilket är synd då vissa byar och stråk mellan byar skulle kunna förtätas på ett bra sätt som stärker service och utvecklingen av kollektivtrafiken till byarna. 3
2023-04-17 08.54.08	Umeå kommun	2	4	
2023-04-13 15.44.46	Uppvidinge	3	3	
2023-04-12 15.34.41	Vaggeryds kommun	4	4	Vaggeryds kommun har framförallt detta dilemma i en av centralorterna då denna ort liksom en stor del av kommunens yta redan idag påverkas stort av ett riksintresse. Riksintresset för totalförsvaret. 2
2023-04-24 09.40.58	Vaxholms stad	4	3	Vissa frågor skulle kunna ha ett "vet ej"-alternativ då vi stadsplanerare måste veta lite om många olika ämnesområden och särintressen, och inte alltid är experter på alla paragrafer om t ex jordbruksmark. Ibland har jag använt svarsalternativ 3 just som mittemellan men ibland representerar det "vet ej".
2023-04-13 09.06.55	Vilhelmina	5	3	
2023-04-18 11.33.36	Vimmerby	3	3	Nej
2023-04-19 13.37.49	Vänersborg	2	3	Vänersborg är en kommun med mycket jordbruksmark kring framför allt de två små tätorterna Brålanda och Fråndefors, beroende på hur skyddet av jordbruksmark försämras eller förstärks kommer det medföra konsekvenser för samhällenas utveckling. Kring Vänersborg som tätort finns både jordbruksmark och skog, men de medborgerliga intresse för att bevara skogen och riksintresset att bevara jordbruksmarken är en fråga som är högt aktuell i planläggningen för att möjliggöra utbyggnad av bostäder. 3
2023-04-21 17.26.31	Vännäs kommun	4	5	Bättre vägledning och lagändringar krävs för en hållbar samhällsplanering i dessa frågor, både inom tätort och landsbygd.
2023-04-13 07.54.48	Älvdalbergs kommun			Flera av frågorna är av sådan karaktär att det inte är lämpligt att från tjänstemannahåll besvarar dessa. Avseende fråga 10 utgör FBL inget problem när marken är detaljplanerad och vi upplever inte att FBL 4:6 påverkar planarbetet utan snarare 3:6 MB
2023-04-12 14.01.31	Älmhults kommun	2	4	Problemet med lagstiftning, rättsfall m m kopplat till jordbruksmark är i princip all jordbruksmark värderas lika mkt - väldigt bördig och sammanhängande jordbruksmark till i princip inte alls brukad jordbruksmark och som nu eller i framtiden växer igen. Liksså är lagstiftningen kring jordbruksmark en förbudslagstiftning i miljöbalken medan PBL är mer en förhandlings- och avvägningslagstiftning. Det utarmar kommunernas planmonopol. Det är självklart att värna jordbruksmark men inte all jordbruksmark där det rör sig om små enheter, där marken inte brukas och där bebyggelsetrycket är lågt. Hotet mot livsmedelsproduktion utgörs inte främst att jordbruksmarken byggs bort utan det beror på så många a aspekter som försvårar för en svensk livsmedelsproduktion.
2023-04-13 14.36.37	Örnsköldsvik	5		Frågorna är svarade på utifrån en viss professions(samhällsplanerare) perspektiv i frågan och uppfattning av den politiska inriktningen lokalt. Kommunen är idag till väldigt låg grad självförsörjande vad gäller livsmedel och har ont om god jordbruksmark. Mycket har byggts igen. Pga den kuperade terrängen är jordbruksmarken mer ekonomiskt lönsam att bebygga, och det hävdas ofta väsentligt samhällsintresse varvid jordbruksmarken bebyggs. Till saken hör att marknadspriserna är låga varför endast exploateringar i centralorten kan räknas hem investeringsmässigt, och inte alltid det. Kommunens befolkning har minskat sakta men stadigt sedan 90-talet och har en demografisk utveckling med en 'omvänd' befolkningspyramid. Det finns en lokal politisk önskan om att i högre grad få bestämma själva över vad som är väsentligt samhällsintresse. (1 bostadshus på landsbygden anses vara väsentligt). Även ur ett näringslivs och mark- och exploateringsperspektiv anses lagstiftningen för snäv. Att nå målet om en ökad befolkning bedöms vara överstämt alla andra mål. Ur andra verksamheters perspektiv; totalförsvar, hälsarhet, biologisk mångfald och mycket mera är skyddet för jordbruksmark inte tillräckligt starkt. Ur dessa perspektiv anses kortsiktiga ekonomiska intressen prioriteras framför skydd av naturresurser och befolkning.